

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

(Втора сесия)

LXX ЗАСЪДАНИЕ, ПОНЕДЪЛНИКЪ 3 НОЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на Г-на Сукнарова. — Начало въ 1 часъ послѣ пладнѣ.

Предсѣд.: (Звъни) ще се чете списъка.

Секр. Золотовъ: (Чете списъка.) На вчерашното заседание отсъстваха: Стоянъ Брънчевъ, Доспевски, Расолковъ, И. Ковачевъ, Карапетровъ, Горбановъ, Цеко Вълчовъ, Каракашовъ, Симидовъ, Нино Петровъ, Д-ръ Молловъ, Т. Балабановъ, Климентъ Бранитски, Даскалъ Тодоръ, Атанасъ Христовъ, Г. Кирковъ, Бурмовъ, Митрополитъ Григорий, Г. Цанковъ, Гр. Начевичъ, Тодоръ Станчевъ, Атанасъ Костовъ, Кънчо Жековъ, Бърневъ, Ахмедъ ефенди, Хафузъ Билалъ, Ахмедъ Идризоглу, Михалеки Колони, Симеонъ Преславски, Болѣрски, Т. Икономовъ, Ив. Стояновъ, Никола Стойчевъ, Тома Кърджиевъ, Ст. Поповъ, Д. Маноловъ,

Предсѣд.: Отъ 172 депутати 44 отсъствуватъ съ касиранитѣ, присѣдствуватъ 128, има повече отъ половината, заседанието се открива. Ще се чете 68 протоколъ.

Секр. Даневъ: (Чете 68 протоколъ.)

Предсѣд.: Има ли нѣкой да забѣлѣжи върху четения протоколъ?

Райчо Поповъ: Азъ не чухъ въ протокола да е забѣлѣжено, гдѣто казахъ за управителя, г. Ни-

кифора Константинова, че още се намира депешата, съ която той наричаше народа „бѣсна и пияна тѣлпа, а днесъ се храни отъ неговия потъ“. Още бѣхъ казалъ, че той не може да приеме никаква служба.

Секр. Даневъ: Всичко, което е казано отъ г. Райча Поповъ, се намира забѣлѣжено въ стенографическитѣ протоколи подробно. Понеже нашитѣ протоколи сж резюме на стенографическитѣ, въ тѣхъ не могатъ всички думи да се забѣлѣжатъ и всѣкий отъ г-да депутатитѣ за подробноститѣ може да се справи въ стенографическитѣ протоколи.

Славейковъ: Въ протокола е казано, че г. Райчо Поповъ е казалъ: „за злоупотрѣбление да се даде подъ съдъ.“ За злоупотрѣбление обаче не е достатъчно да се каже, а „за вмѣшателство по изборитѣ“; защото злоупотрѣбление може да бѣде всѣкакво, но тука е станало вмѣшателство.

Секр. Даневъ: Отъ юридическа точка зрѣния мисля, че тукъ не трѣба да се прави никоя разлика между тѣзи думи, защото „вмѣшателството“ е и „злоупотрѣбление“. За това ако се каже „злоупотрѣбление“, нѣма нужда да се прибавя друго. Мисля,

че не трѣба толкова въ дадения случай, да се взираме въ думитѣ.

Предсѣдатель: Имали нѣкой още нѣщо да забѣлѣжи? (Нѣма.) Г-нъ Тома Кърджиевъ ще дава клетва. (Т. Кърджиевъ дава клетва.)

Д-ръ Беронъ: Въ едно отъ миналитѣ засѣдания, азъ имахъ честта да ви предложа едно запитване въ видъ на предложение, именно: законно ли е да се раздаватъ нарочно готови бюлетини, за да се гуждатъ въ кутията на избирателното бюро? — Тогава, по неизвѣстни причини, не се изпълни желанието ми. За това моля Нар. Събрание, ако има 5 души да ме поддържатъ. —

Славейковъ: Преди да пристѣпимъ къмъ разискване на това предложение, мисля отъ станалитѣ разисквания, които сж забѣлѣжени въ протокола, този въпросъ е достатъчно разясненъ. Върху него говориха г-нъ Стамболовъ и други. Впрочемъ Нар. Събрание може да се произнесе, иска ли още да се разисква този предметъ.

Д-ръ Беронъ: Азъ предлагамъ формата така: (чете) „законно ли е да се даватъ готови и написани бюлетини, за да ги спущатъ избирателитѣ въ избирателната кутия?“

Савва Илиевъ: Азъ мисля, че имаме опредѣленъ дневний редъ. Ако има други предложения, да останатъ за друго засѣдание. (Гласове: съгласни.)

Славейковъ: Дѣйствително така се падаше, но понеже този въпросъ се вече разви, то като отговоря на г-на д-ра съ малко думи, има да кажж, че това е вече рѣшено и че този въпросъ ще остане, когато ще се прави новъ избирателенъ законъ. Тамъ да се вземе това предъ видъ и да се свърши.

Д-ръ Беронъ: Да се поясни тоя важенъ въпросъ, неизбѣжно е да се знае, че друго е да убѣждаватъ хората, друго е да имъ се раздаватъ нарочно бюлетини, съ цѣлъ да ги пущатъ въ кутията на избирателното бюро. За освѣтление че това не става по други мѣста, ще ви изложя практиката, която сжществувала въ другитѣ конституционни държави.

Предсѣдатель: Желаетъ ли Нар. Събрание да слуша г. д-ра Берона. (Желаетъ.)

Д-ръ Беронъ: Въ нѣкои конституционни държави се раздаватъ само праздни бюлетини, а имената въ списъцитѣ на кандидатитѣ, като се предаватъ на избирателното бюро, за да ги предложи на избирателитѣ, избирателното бюро ги взема въ внимание, но само като списъци; а за да не става злоупотребление, бюрото написва особни бѣли бюлетини съ неговъ знакъ и вика по списъцитѣ. Избирателитѣ тогава отиватъ въ събѣдната стая и си написватъ бюлетинитѣ, а ако нѣкой отъ тѣхъ не знае да пише, моли единъ отъ приятелитѣ си да му я напише. Писанитѣ бюлетини пущатъ въ кутията. (Гласове: по

високо.) Но като бюрото преброи бюлетинитѣ и види, че има повече гласове отъ колкото трѣба да бждатъ по списъцитѣ на избирателитѣ, тогава се унищожаватъ ония, които не носятъ знакътъ на бюрото. Значи тука се прекративатъ всѣкакви злоупотребления, които могатъ да станатъ съ приготвенитѣ бюлетини. Като каза г. М-ръ, че трѣба да си приготвимъ новъ избирателенъ законъ, то счетохъ за длъжностъ да кажа това, което сжществувало въ другитѣ конституционни държави. За това моля бюрото, да внесе моето предложение въ протокола. Моята рѣчь е тука само за бюлетинитѣ да се гуждатъ въ кутията, а не за кандидатитѣ.

Предсѣдатель: Желанието на г. д-ра Берона вече е записано въ протокола и нѣма да се повтара.

Самсаровъ: Преди да направя запитването, което обѣщахъ, че има да направя на Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, азъ моля Нар. Събрание да ми позволи, да се произнесе върху нѣкои обстоятелства, които ще ни служатъ за разискване на този въпросъ.

Г-да! въ началото на нашето освобождение, Руското Управление като нареди административни учреждения и други правителствени мѣста, изработи и единъ видъ устава, законници и временни правила, по които тѣ да се водятъ въ дѣлата и управлението на тѣзи учреждения до тогавъ, до когато освободенитѣ българи въ Княжеството, които трѣбаше да минатъ подъ едно конституционно управление, да си изработятъ сами свои закони, такива, които намиратъ полезни за себѣ, за да станатъ господаръ на своята сждба. Тогава, когато бѣше народътъ честитъ да приеме по между си свои любимъ Владѣтель, който повика свое първо Българско Министерство, да управлява Българското Княжество на основание на сжществуващитѣ устава, наредби и правила; защото г-да, ролята на министритѣ въ една конституционна държава не трѣба да е никаква друга, освѣнъ чисто административна. Нека кажемъ, г-да, че ако нѣкое министерство си предостави право да нарежда закони и да ги измѣнява както ще, то ще додемъ тогава до тамъ, щото народното представителство и законодателство да нѣма нито смисълъ нито цѣлъ.

Но какво видѣхме? — Бившиятъ тогава Министръ-Президентъ г-нъ Бурмовъ, сегашенъ депутатъ въ тѣзи камара, за да покаже своитѣ не само отлични административни способности, но още и талантътъ на двама законодатели, той си присвои голѣмо право и доде като нѣкой другъ Солонъ, или тѣй да кажа повече като единъ Моисей Българский съ нови законоположения за общинското самоуправление. Съ тѣзи законоположения, г-да, той отмѣняваше поголѣмата частъ на онѣзи правилници, които бѣха поставени отъ една компетентна власть. Беззаконно е

г-да, едно некомпетентно лице да издава правила и да отменява закони и правила дадени от една компетентна власт, както бѣха пълномощията на Руски Императорски Комиссаръ. Но при всичко това, това е вече фактъ, когото имаме въ нашата история отъ новиятъ ни политически животъ.

Не зная, какви сж били побужденията на този нашъ министър - законодатель, но види се, че той е прибързалъ въ голѣмий си либерализмъ да въведе най напредъ освоенитѣ въ Конституцията начала на всеобщо гласоподавание, които виждаме най първо положени въ неговитѣ нови правила. Но тукъ се показва нѣкакво противорѣчие въ тѣзи хубави и прекрасни свободолюбиви чувства на нашия законодатель, когато виждаме, че на сжщото мѣсто, той искривява своето свободолюбие и се показва ненадѣйно аристократъ, като ограничава избирателитѣ съ полагане на нѣкакъвъ си цензъ, т. е. ония, които могатъ да бждатъ избираеми, трѣба да плащатъ извѣстенъ данѣкъ. Той захвърля, безъ никаква консидация вишегласието, което е правия резонъ на положенитѣ начала въ Конституцията. Такъвъ бѣше този законъ, който се посрѣщна съ силни протестации; но съ извѣстна нѣкаква цѣль, а безъ никаква нужда, тогавашний или бивший г-нъ М-ръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла заповѣда да ставатъ на основание на неговото законоположение новитѣ избори за градскитѣ и общинскитѣ управления. Тѣ станаха и станаха съ толкова беззаконие, колкото бѣше нечисто происхождението на законитѣ, на които се основаваха. По кжсно тѣзи правила трѣбаше да преминатъ поне на удобрението на първото Законодателно Собрание, но и това не стана. Но и въ случай ако да станеше, трѣбаше като нѣщо мъртворожденно да се положи въ архивитѣ на първото българско законодателно тѣло. Напротивъ ние виждаме този законъ тѣй неумѣстенъ и безъ никакво законно происхождение, да си придава дѣйствующа сила и дѣйствующе направление. Напоследѣкъ както и първо като въ единъ сюрпризъ ние видѣхме, че г-нъ Министръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла предписа, да ставатъ пакъ новитѣ избори на основание на тѣзи правила. Ето всичко, което можахъ да кажа, предварително за запитването, което има сега да отправя къмъ г-на Министра.

Питамъ тогава Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла:

1) На какво основание той предписа да ставатъ по сжщитѣ именно правила на г-на Бурмова, изборитѣ за градскитѣ и общинскитѣ съвети?

2) Защо когато провѣрява той правилността или неправилността на тѣзи избори, провѣрява ги по особения избирателенъ законъ за представителитѣ на първото Нар. Собрание, тогава когато изборитѣ гдѣто станаха, окръжнитѣ управители, както и окр.

началници строго се придържаха до буквата на законѣтъ, който бѣше показанъ и по който станаха тѣзи избори? и

3) Искамъ да зная: кое е именно компетентното мѣсто, което трѣба да провѣрява правилността на тѣзи избори? Да ли Министерството на Вжтр. Дѣла, или сждилищата, или Мин. Съветъ?

За това моля г-нъ Министра на Вжтр. Дѣла, да ме увѣдоми, разубѣди и изведе отъ неведѣнието, въ което може да се намирамъ по този въпросъ.

М-ръ. Тишевъ: Първий въпросъ, за който ме пита г-нъ интересующий се е: на какво основание изборитѣ на градскитѣ и общинскитѣ съвети станаха по Указъ, а не на основание на други нѣкои си закони? Указѣтъ, като послѣденъ по тоя случай, до гдѣто не е отмененъ, той се счита за законенъ. За това Министерството не може да заповѣда, да се направятъ по другъ нѣкой законъ, но по сжществуящия, а именно само по рѣчениитѣ Указъ. А отъ думитѣ на г-нъ интерпелующий може да се заключи, че ако Министерството бѣше направило другъ законъ, то противъ него можеше да се говори по много отъ колкото сега, именно зарадъ туй, защото имаше законъ за общинитѣ внесенъ въ Нар. Собрание и да се прави другъ законъ, ми се струва е твърдѣ не основателно. Второ: защо и провѣрките на тѣзи избори да ставатъ по закона за изборитѣ на представителитѣ? — Провѣрка е ставала по закона за избора на представителитѣ именно пакъ на основание на сжщия законъ. Азъ не можахъ да разберѣ добръ, какъ мисли г-нъ интерпелующий подъ думата „провѣрка.“ Но ако разбира касиране на нѣкои избори, които въ нѣкой основания се впадатъ съ закона за изборитѣ на представителитѣ, то ще приведа само членѣтъ, въ който се говори за това нѣщо. (Чете:) „избирателнитѣ събрания за избирание на градскитѣ съвети се считатъ законни и правилни, ако $\frac{1}{3}$ частъ отъ избирателитѣ се явятъ въ събранията.“ Тѣй щото ако подъ думата провѣрка се разбира касиране, то е станало на основание на 15 ст. отъ Указа за приврѣмненитѣ правила за избиранието на градскитѣ, общинскитѣ и селскитѣ управления.

Третий въпросъ е: кое мѣсто е компетентно да провѣрява изборитѣ, да ли Министерството на Вжтр. Дѣла, сждилищата, или Мин. Съветъ? — Въ закона за това нищо не е опредѣлено, заради това министерството се е ръководило само, именно то е глѣдало да ли сж станали тѣзи избори напълно съгласно съ Указа или не; и ония, които сж били съгласно, то ги е признало, а които не сж станали съгласно — не признало и касирало. Въ случай гдѣто министрътъ не е можалъ самъ да разумѣ нѣкои членове, които сж могли да иматъ двоemisленно

значение нѣкои думи, тамъ се е обръщаль до Мин. Съвѣтъ.

Самсаровъ: Както чухъ отговора на г. Министра на първия въпросъ, бѣше такъвъ, че тѣзи правила, за които вече говорихъ, сж били издадени по единъ Указъ и на основание, че нѣма по пови, които да сж ги отмѣнили. А на основание на Указа, който имъ дава авторитетъ, той е заповѣдалъ да ставатъ по тѣхъ изборитѣ на общинскитѣ съвѣти. Добрѣ, азъ пакъ повторявамъ и ще кажа, че г-нъ Министръ твърдѣ добрѣ знае, че законодателната власть въ Княжеството е раздѣлена между Нар. Събрание и Князя и ако едната частъ отъ тия правила и да сжществува, но другата я нѣма и защото като съ време тѣзи правила не сж преминали въ надлѣжното първо Нар. Събрание за преглѣждане и одобрение, то азъ мисля, че Нар. Събрание имало право да игнорира тѣзи правила.

На втория ми въпросъ г. Министръ каза, не ставали провѣркитѣ по избирателния законъ за представителитѣ, но заблѣжи, че наистина за да се вижда закоността на нѣкои избори, трѣбало да се поглѣда избирателния законъ, който предписва, какъ има да се състави бюрото, какъ трѣба да бжде избрано и прочая. Всичко това се вижда въ избирателния законъ, защото го нѣма въ онѣзи правила за изборитѣ на общинскитѣ съвѣти отъ г. Бурмова. Тамъ въ тѣзи правила за общ. съвѣти не е помѣнато нищо, какъ да става бюрото; турено е само $\frac{1}{3}$ избиратели трѣба да се явятъ, а щомъ се явятъ избирателитѣ, управителтъ заповѣда да се прочетжтъ да ли иматъ $\frac{1}{3}$; и щомъ нѣма $\frac{1}{3}$, прѣсваха се чрезъ бюрото. Слѣдователно г. Министръ основаваше развалата на тѣзи избори на това: съставило ли се е било бюрото по порядкъ, който го има въ избирателния законъ за представителитѣ. И най послѣ въ третия въпросъ той се намира въ сжщото недоумѣние както и азъ. И така азъ не знаа, какъ ще рѣшимъ въпроса, който се подигна по тая чясть.

М-ръ Тишевъ: Азъ казахъ, че единъ или другъ законъ е половина законъ, защото законодателната власть принадлежи на Н. Височество Князя и Нар. Събрание. Въ това отношение именно азъ считамъ двата закона за излишни. А Указътъ е времененъ, както казахъ по напредъ, а именно заради това, че той предлѣжи на измѣнение; а на Нар. Събрание ще се представи законопроектъ за неговото замѣняване. Колкото заради бюрото, списъцитѣ и други работи, менъ се струва, че тоя членъ, който е приведенъ въ Указа, не може инакъ да се разбере освѣтъ че изборитѣ ще ставатъ чрезъ извѣстно бюро, защото иначе не знаа какъ може да се работи.

15 чл. отъ Указа казва: (чете:) „Изборитѣ на членоветѣ на общинскитѣ съвѣти ставатъ съгласно

съ приетитѣ отъ Конституцията начала прямо отъ първитѣ избиратели. И споредъ това отъ статия 13 до 34 на Вр. Прав. за избирането на градскитѣ съвѣти се отмѣняватъ.

До днесъ имамъ само два начина избирания по законитѣ, които ние практикуваме. Именно избори, които ставатъ чрезъ гласни или посрѣдствени и избори прями. Именно за второстепенни и извѣстни дѣла се избиратъ отъ самото население извѣстно число лица, тѣи парѣчени избираеми — гласни, които се събиратъ заедно и избиратъ членове за съвѣтитѣ, както за градскитѣ, тѣи и за окръжнитѣ, а сега и за сждилищата. Другъ видъ избори имаме дѣто самитѣ избиратели избиратъ на право. Това е законътъ за избиране членоветѣ на Нар. Събрание, по когото тия избори ставатъ съ бюро; викатъ се избирателитѣ по списъцитѣ, а Народ. Събрание опредѣлява кога избора се счита законенъ и кога не. Другъ начинъ за избиране нѣмаме и не може да бжде.

За това не можемъ изборитѣ на сегашнитѣ градски съвѣти, които непосредственно ставатъ, да ги правимъ по правилата за посрѣдствениитѣ избори.

Ил. Цановъ: Азъ като се ползувамъ отъ запитването на г-на Самсарова, позволявамъ си да поискамъ нѣкои пояснения по споменжтиятъ Указъ и така първо питамъ г-на министра на Вжтр. Дѣла, защо при назначаването на кметъ и неговитѣ другари не се зема въ внимание вишегласието получено, а препоржката на г-на окр. управителъ?

М-ръ Тишевъ: Ако поглѣднемъ отъ къмъ юридическа точка зрѣния, това запитване даже не е умѣстно, щомъ признаемъ, че изборитѣ трѣба да ставатъ на основание на Указа. Въ § 6 се говори за назначаването на кмета и другаритѣ му. (Чете:) „Кмета и другаря му въ градъ, който има повече отъ 3000 жители се назначава отъ Князя отъ по между избраннитѣ членове; а за градоветѣ по долу отъ 3000 жители той се назначава отъ губернатора и второ отъ Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла.“ Отъ тукъ излиза, че правителството има право да назначава не по числото на гласоветѣ, а онѣзи, които намѣри способни за тия длѣжности. Ако бѣше се казало въ Указътъ, че трѣба да се назначаватъ ония, които иматъ вишегласие, тогава щѣше да има значение такова едно запитване.

Вас. Радославовъ: Дадената интерпелация отъ г-на Цанова бѣше добра, но обясненията на г-на Министра бидоха още по добри. Пита се, защо едно правило поставено отъ едно министерство да се туря въ дѣйствиe отъ друго едно министерство, когато тозъ законъ не е миналъ презъ нуждний каналъ? Той не е гласуванъ, не е одобренъ отъ Нар. Събрание и не е най сѣтитъ потвърденъ отъ Князя. Въ това отношение споредъ менъ нѣма никакво об-

винение относително до Министерството, защото като не е имало нареденъ законъ, приетъ отъ Нар. Събрание и потвърденъ отъ Князя, то Министерството не е могло друго да направи, освѣнъ да даде заповѣдь да станатъ необходимитѣ избори за общинското управление по законитѣ, които сж съществували.

Не е криво въ това само Министерството, но е криво и Нар. Събрание, защото на Нар. Събрание се дава власт да одобрява законопроекти и да разгледва непълнотата и недостаткитѣ имъ; а отъ своя страна тоже може да подлага на разискване законопроекти.

А колкото за запитването на г-на предговорицъ, защо именно Министерството да назначава за кметъ оновова, когото види за по добръ, а не оновова, който е получилъ най много гласове, това е твърдѣ ясно за онѣзи, които познаватъ българския народъ и неговото сегашно състояние и зарадъ туй да се отговаря на този въпросъ е твърдѣ излишно.

М-ръ Каравеловъ: Менѣ се чини, че туй запитване е по просто, отъ колкото ние го представихме. Истина, че имаше наредби отъ Императорския Комиссаръ, който имаше право да ги нареди въ силата на полномоцията отъ Руский Императоръ. По нашата Конституция се разбира, че законъ може да стане само отъ Нар. Събрание и одобренъ отъ Князя, но има право и Министерството споредъ 47 чл. на Конст. да прави наредби и да зема предварителни мѣрки, които е обязано да ги представя на Нар. Събрание, което ще ги утвърди или неутвърди. Но като знаете, че Министерството, което е приело тѣзи наредби падна и остана друго Министерство, което не е могло ни да внесе прежнитѣ наредби въ Събранието за утвърждение — защото ги счита за недостаточни — нито можеше нови закони да състави. Сега остави, щомъ се приближи срока за новитѣ избори, или да се избиратъ по закона на Императорския Комиссаръ, или по закона, който е изработенъ отъ Министерския Съвѣтъ и който не е още отмѣненъ. На него бѣше Княжеският печатъ. На Министерството оставаше или по стария законъ да се разпорѣди или по новия и то рѣши по новия. Но нито първия се показва сгоденъ нито втория. Значи трѣба новъ законъ и понеже сега нѣмаме новъ законъ, то още по стария ще избиратъ.

Предсѣдателъ: Има още трима души записани да говорятъ. Желаетъ ли Нар. Събрание да говорятъ? (Не желаетъ.) Който желаетъ да си дигне ржката. (Меншество.) Преминуваме сега на другъ въпросъ.

Ил. Цановъ: Щомъ бюрото предлага такъвъ въпросъ, когато още всѣкий, който е искалъ дума, не е казалъ онова, което е ималъ да каже, то из-

лиза споредъ работата, че свободната дума е запретена. Това е твърдѣ неудобно за оновова, който е преди говорилъ и има нѣщо да говори на онѣзи, които му възразиха, защото изъ протоколитѣ като не се знае, да ли е той единъ отъ тѣхъ, които сж искали дума, а не е можалъ да говори това, че Нар. Събрание го прекрати; тогава ония, които четатъ протоколитѣ, ще мислятъ, че не е ималъ какво да отговори. Азъ уважавамъ правото, което има бюрото да прекратява дебатитѣ, но тѣй сжщо би молилъ да се записватъ ония, които сж искали дума, а не сж говорили, за да се знае, че не сж възразявали, защото по предложение на бюрото дебатитѣ сж се прекратили.

Предсѣдателъ: Бюрото не е прекратило, а Нар. Събрание.

Ил. Цановъ: Бюрото предложи.

Предсѣдателъ: Нар. Събрание бѣше свободно да се произнесе.

Стамболовъ: Предложението на г-на Ил. Цанова можеше да си има смисълъ, ако не съществуваше правилникъ. Щомъ съществува правилникъ, такова предложение, ако не е подписано отъ $\frac{1}{4}$ отъ представителитѣ, си нѣма мѣстото, защото 15 чл. отъ правилника казва: (Чете.) „Щомъ единъ пътъ вишегласието каже, че по този въпросъ вече не ще да ставатъ разисквания, прекратява се.“ Тогава запитването до колко си има мѣсто, остава да сжди Събранието.

Савва Илиевъ: Не зная, да ли може още върху сжщия въпросъ да се говори.

Предсѣдателъ: Не може, има още едно запитване на дневний редъ.

Лазаръ Дуковъ: Азъ си запазвамъ правото.

Предсѣдателъ: Слѣдва запитването за избора на Василия Стояновъ. Желаетъ ли нѣкой да говори?

Василь Радославовъ: До колкото помня, азъ мисля, че за този въпросъ бѣше се обѣщавалъ г-нъ Славейковъ да говори, но защото всѣкий ораторъ може да говори, то азъ има да кажа нѣколко рѣчи върху касирането на този изборъ. Въ вчерашното заседание се каза нѣщо, по причина на този изборъ и за непълнотата и за недостаткитѣ на избирателния законъ. Въ сжщото време се забѣлѣжи, че този законъ направенъ веднажъ, трѣба да бѣде въ сила, до гдѣто истекатъ тритѣ сесии на Нар. Събрание. Недостатокътъ на този законъ мисля, че е познатъ отъ всички г-да представители и отъ цѣлия народъ и всѣкий желаетъ да стане такова промѣнение въ него. Колкото се отнася до касирането избора на Стоянова нѣкои казаха, че като еднажъ единъ изборъ билъ приетъ и се е касиралъ, то може тоже и касиранъ да се приеме. При всичко, че това е една аксиома, но за работитѣ на Нар. Събрание

нѣма никаква сила. Защото щомъ избора се е приелъ, той се е приелъ на основание, че не е имало никакво заявление, счита се че изборътъ е станалъ законно. И веднажъ приетъ, трѣба да се приеме за окончателно приетъ. Ако се единъ изборъ касира, то се разбира, че е станало нѣкаква неразбранщина или незаконностъ; колкото за единъ касиранъ изборъ да се приеме и за него е въ сила това, което казахъ за приетъ изборъ, защото се касира на основание че е станалъ незаконенъ. За избора на г-на Стоянова да се касира имаше това основание, че комисията е намѣрила протоколитѣ съмнителни и още че избора е станалъ не на време. Други аргументи не се показватъ.

Заради това Нар. Събрание справедливо е постигло, като се е основало на закона и е рѣшило, че е незаконенъ този изборъ и го касира. За това ми се вижда за не умѣстно да се връщаме на въпроси рѣшени и рѣшени временно и законно.

Славейковъ: Азъ се бѣхъ общалъ да прочета протокола и да поговоря върху избирателния законъ. Но се спрѣхъ, безъ да ида по нататъкъ да търся други причини. Щомъ взехъ избирателния законъ въ ръка, намѣрихъ 6-й членъ да казва, (чете:). Сега Княжеска Заповѣдь има. Това чухме, но тука предлагамъ само за касирането г. Стоянова, да ли то стана по нѣкоя погрѣшка отъ Събранието? — Ако бѣше нѣщо станало по погрѣшка отъ Събранието, трѣба да го поправимъ, но тука Събранието не е виновно никакъ, тука формалността не се е изпълнила. Дѣйствително има Указъ, но той не е обнародванъ както трѣба, т. е. единъ мѣсець преди изборитѣ, защото ако бѣше обнародванъ, ние щѣхме да го знаемъ и тогава нѣмаше да касираме този изборъ. Но като не знаехме Указа, ние касирахме избора, което е законно, защото нѣмаше какво да ни спира. Събранието изпълни всичко, което зависеше отъ него. За това ние какъ можемъ да се повърнемъ на онова, което законно сме направили? Друго е това нѣщо, което прѣдговорившии спомена, че по напредъ единъ приетъ депутатъ се касира. Но за това съществуваше причина. Всекий отъ насъ може да заяви противъ всекий депутатъ за нѣщо, което би турнало неговий изборъ да се разгледва отново. Още повече че Събранието за да преслѣдва и испитва неправилноститѣ, праща анкетна комисия, която и казва, че този изборъ е направенъ, така щото той ако по напредъ и да бѣше приетъ, но ние можахме да го касираме и слѣдователно, правилно го касирахме. Защото основанието за касирането му лѣжение тоже въ постановлението и длѣжността, която възложихме на анкетната комисия. Тя отиде испита и дойде подиръ 4—5 мѣсеци, разясни онова, което ние не знаехме; а слѣдствието

на това откритие е, че ние избора касирахме. Но въ настоящий случай какъ излиза? Излиза, че е имало Указъ отъ Н. Височество за избиранието. Ако бѣше станала формалността, ако бѣше се обнародвала тѣзи заповѣдь, нѣтъ щѣхме да го приемемъ, както и по напредъ казахъ, че г. Стояновъ заслужава да го приемемъ да остане депутатъ. Но работата е, че тука се явива тѣзи прѣграда, която не можемъ да избѣгнемъ. Ако бѣше се изпълнила формалността, нѣмаше нищо, но като Указътъ не е обнародванъ, то и изборътъ остава касиранъ (Гласове: исчерпано е!)

Тихчевъ: Наистина заключението, което даде г. Славейковъ, щѣхъ почти същото и азъ да направя. Думитѣ на г. Славейкова сѣ твърдѣ умѣстни, основани на самото дѣло. Едно рѣшение не трѣба да става само на логика и здравия разумъ, но трѣба да се съблюдаватъ същевременно и съществуващитѣ формалности. Тука ясно виждаме, че рѣшението, което направихме, е основано на онова основание, което имаме предъ нашитѣ очи. Ние имаме такива данни, каквито ни дадоха възможностъ и основание да постигнемъ така. Княжески Указъ билъ съществувалъ, но това за насъ бѣше нѣщо не извѣстно, тъмно, мрачно, нѣщо несъществуващо даже. За да основемъ своитѣ думи, ние можемъ да приведемъ този същия членъ, който каза г. Славейковъ, щомъ Указътъ на Н. Височество не е обнародванъ единъ мѣсець преди изборътъ, този Указъ нѣма сила. Следователно като нѣма сила, ние сме рѣшили твърдѣ праведно. За това заявлението на г. Стоянова да остане безъ послѣдствие и да се прекрати този въпросъ.

Тодоровъ: Въ отговоръ на г-да прѣдговорившиятъ, г. Тихчевъ и Славейковъ, относително избора на г. Василия Стоянова, има да възража, че тука тѣзи г-да съвѣмъ безъ основание предлагатъ да се касира избора на Стоянова. (Гласове: Той е касиранъ). Изборътъ е касиранъ, но тия г-да предлагатъ, щото заявлението му да остане безъ послѣдствие, но причина че формалността не била изпълнена, като Княжеския Указъ не се билъ обнародванъ. Тоя Указъ най-послѣ е издаденъ и съобщенъ на време въ околията, която трѣбаше да избере депутатъ и е тамъ публикуванъ; но комисията за провѣрнитѣ и ние не знаемъ това нѣщо. Министерството е съобщило този Указъ и за това 10-тѣхъ хиляди избиратели се събрали и си дали гласа да избератъ г. Стоянова. Азъ не зная, какъвъ резонъ имаме, че касираме този чловѣкъ? (Гласове: той е касиранъ.) Не ме прекъсвайте! Да го изхвърлимъ отъ по между си, когато той е избранъ отъ 10,000 души? Да положимъ, че формалността не е станала, но кой е виновенъ за това? Князътъ издалъ Указъ и Министерството не

го публикувало. Ако Министерът нарочно или умишлено — това не е умишлено положимъ, но ако замълчи Указа и го не публикува, то да ли той не отговаря за него? Азъ мисля, че Министерът на Вжтрѣшнитѣ Дѣла до когато не даде оправдание или обяснение върху това, защо не билъ обнародванъ този Указъ, ние не можеиъ да пристѣпимъ да исхвърлимъ г. Стоянова, защото Указа се е съобщилъ на мѣстото и така сж се събрали 10000 души.

М-ръ Тишевъ: Указа не че умишлено е непечатенъ, защото тогава нѣмаше нужда да се съобщи на мѣстото, гдѣто той да се изпълни; но и по всичкитѣ справки не може да се намери причината. Тогава впрочемъ нѣмаше редъ за вѣдомството, по който да се знае да ли Указитѣ се даватъ за печатане или не. Споредъ справкитѣ вижда се само, че сж останали пакъ и други нѣкои Укази не печатани, което тоже сега се узна. Може би защото редакцията се размѣнявала и вѣстника е миналъ отъ едно М-во въ друго, да е станало това упущение.

Икономъ п. Тодоръ: Отъ всичко, което се каза върху този изборъ онзи день и сега, забѣлѣжвамъ, че този изборъ отъ всѣка страна остая правиленъ. Издалъ се единъ Указъ и на основание на него свикватъ се избирателитѣ на една околия, става бюро гласоподаватъ и слѣдствието на гласуването е избранието на Стоянова. Остава само протокола, за който можеше да се испита на мѣстото. Тука когато се повдигна въпросътъ, кассира се г. Стояновъ за това, че изборътъ е станалъ на 8 Юний и че не е имало за това Княжески Указъ. Послѣ излиза, че Княжески Указъ е имало, но понеже не е миналъ чрезъ формалноститѣ и за туй не можелъ да има законна сила. На това нѣма що да говоря, но когато виждамъ, че си позволяваме да мѣримъ по нѣкой пътъ съ двѣ мѣри, то человекъ се възмущава. Преди 5 минути, като се говореше за Указа, за който бѣше интерпелиралъ г. Самсаровъ, Н. Събрание прие, че Указа, по който ставатъ изборитѣ за общинскитѣ съвѣти, е законъ. (Гласове: не е прието.) Съ онзи Указъ тоже не сж се изпълнили потребнитѣ формалности, защото 44 чл. на Конституцията казва, че никой Указъ нѣма законна сила, до гдѣто не се допълни, измени и приеме отъ Н. Събрание. Съ този Указъ за общинскитѣ съвѣти това не е станало. Заради него казвамъ не трѣба да се говори, но тука се говори за Указъ подписанъ отъ Главата на Държавата и за това, че не билъ обнародванъ, нѣмалъ законна сила. Тука има фактове неопровержими, че изборътъ е правиленъ. На основание на Указа сж се събрали да избиратъ депутатъ тѣзи 10000 души, които не сж виновни, както не е нито г. Стояновъ, а ние искаме да имъ вземемъ правото да иматъ законенъ

представитель! Онзи день бѣше се казало, че освѣтътъ Указътъ трѣба да се види въ какво състоятъ неправомерноститѣ на този протоколъ — на неговитѣ подѣлки. Азъ мисляхъ, че върху това щемъ да говоримъ, а сега излиза друго нѣщо, че Указа не е Указъ и избора не е изборъ. Не разбирамъ, г-да, кой иска да преиначава работата? Но за длъжностъ считамъ да кажа онова, което ми диктува правото и беспристрастието, а Н. Събрание да направи както ще.

Стамболовъ: Въ днешното разискване явява се новъ въпросъ, отъ рѣшението на който зависи приемането на г-на Стоянова, и то е може ли единъ Указъ не обнародванъ да има сила, особено за такива нѣща, които се касаятъ до висшитѣ интереси на народа. Въ избирателния законъ гдѣто е рѣчь за генералнитѣ избори за цѣлата камара, се казва, че трѣба да има Указъ и то да бжде той обнародванъ по крайнѣй мѣрѣ единъ мѣсець преди деньтъ назначенъ за изборитѣ. Това стана и за допълнителнитѣ избори за народнитѣ представители, защото както за общо, така и за частъ трѣба да има сила този членъ отъ избирателния законъ. Въ миналото засѣдание ако помните, азъ бѣхъ казалъ, че изисква това справедливостта да се приеме г-нъ Стояновъ пакъ за представителъ, при всичко че сме го кассирали. Това азъ говорихъ въ миналото засѣдание. Г-нъ Тихчевъ настояваше, че като Указътъ не е обнародванъ, той е противенъ на статията, която поменихъ отъ избирателния законъ и като е противенъ, той по закона нѣма сила. Защото когато се избира единъ представителъ, избиратъ го тѣзи 10,000 души за да нарежда той съ другитѣ колеги закони за цѣлата България, а не само на своята околия. Отъ тѣзи точка зрѣния излиза, че трѣба да знае цѣлитѣ народъ Указътъ, по който ставатъ допълнителнитѣ избори, защото често много важни въпроси зависятъ отъ това, какво ще бжде мнѣнието на представители и какво освѣтление може да даде той за въпроса, отъ който зависи преуспѣването на народа. Въ миналото събрание настоявахъ да се дебатира прошенито и да се приеме г-нъ Стояновъ за висящъ депутатъ, то сега, като се виждамъ освѣтленъ отъ думитѣ на г-на Тихчева, въ такъвъ случай оттеглямъ си своето настоявание и мисля, че най добро ще бжде да се прекрати тѣзи дебата.

Стефанъ Поповъ: Доста се разясни въпроса. Азъ имамъ само да кажа, че тука дѣто се напомни че 6-й членъ казва, ако Указътъ не е обнародванъ нѣма сила, то азъ мисля, че ние не можемъ да предпишемъ, че Указътъ не може да има сила. Освѣтъ това ако да не бѣше обнародванъ въ околията, то избирателитѣ не можѣха да знаятъ да избиратъ представители; но тука при всичко това сж избирали

свои депутати. Азъ не зная, до колко може да се каже, че това избиране не е законно.

Наумовъ: При всичко че нѣкои казватъ, че въпроса е исчерпанъ, азъ желая да напомня нѣщо. Въ миналото заседание азъ нѣмахъ случай да бжда тука и за това не зная, какво се е взело предъ видъ, но само искамъ да забѣлѣжа, че на 8-й Юний г-нъ Стояновъ е билъ губернаторъ и заради това трѣба да знае за тоя Указъ, който се е касалъ до неговата губерния.

Грънчаровъ: Нѣкои Г-да, които искатъ да остане заявлението на г-на Стоянова безъ послѣдствие, най много се опиратъ на 6-й членъ отъ избир. законъ, споредъ който Указътъ за изборитѣ на представителитѣ при допълнителнитѣ избори трѣбало единъ мѣсяцъ преди избирането да бжде обнародванъ. Но ако искаме да разберемъ, какъ трѣба да стане обнародването, азъ мисля, че трѣба за това най много да знаятъ избирателитѣ, които иматъ да избиратъ представителъ; а въ тая околня сж знаяли това, защото имъ билъ съобщенъ този Указъ и тѣ сж избирали представителъ, за това този изборъ е основанъ на този Указъ. Защо да нѣма този Указъ сила? Изборътъ е станалъ законно, ако и да се е касиралъ напредъ и азъ не намирамъ това никакъ за резонъ да не се приеме сега. Изборътъ е законенъ и редовенъ, за това трѣба г-нъ Стояновъ да се приеме за депутатъ, защото Указътъ билъ съобщенъ на избирателитѣ и тѣ сж го избрали по законенъ редъ.

Самсаровъ: Г-да! Събранието вече два дѣня говори върху този въпросъ. Отецъ Икономъ приказваше за Указъ, на основание на който е станалъ този изборъ и имало е мнѣние, че този Указъ трѣбало да има сила. Трѣба, г-да, да се разберемъ. Въ избир. законъ има статия, която предоставява право на Народ. Събрание да рѣшава за правилността или неправилността на изборитѣ и когато бѣше реда за провѣрката на този изборъ, показа се една неправилностъ, че не е имало Указъ. Народното Събрание можеше да рѣши тогава, понеже нѣмало Указъ да касира този изборъ; послѣ се явява и нѣкое съмнѣние за фалшивостъ на документитѣ. Отъ това се вижда, че Събранието е имало тогава всичкитѣ условия и всичката извѣстностъ, по която да може да сжди за правилността или неправилността на избора; и като се бѣше приготвило. То рѣши по познатъ начинъ. Подиръ се появяватъ нѣкои обстоятелства, които да повърнатъ това рѣшение. Азъ не мога да разбера, какви по послѣдни нѣща могатъ да бждатъ, които да покажатъ, че това рѣшение на Събранието е несправедливо и които да могатъ да побъркатъ рѣшението на Н. Събр., което стана съ всички извѣстни условия. Ако тогава имаше нѣщо, което можеше да се противопостави и да

се покаже законността на този изборъ, то той можеше да се приеме. Но по послѣ азъ не зная, какво може да се появи да измѣни рѣшението на Н. Събрание. Имаше единъ Указъ, който не бѣше познатъ, когато се рѣшаваше този въпросъ; за това не виждамъ никаква причина да се препираме по този въпросъ и трѣба да остане безъ послѣдствие. (Гласове: исчерпано е!)

Славейковъ: Има да отговоря на двѣ нѣща и моля Събранието да бжде търпеливо да ме изслуша, за да се обясни дѣлото и да не се обличаме въ пристрастие. Каза се, че този Указъ ималъ тѣзи сила и това значение, само да бжде извѣстенъ на тѣзи, на които е билъ нужденъ, ср. на ония 10,000 души избиратели. И като тия свършили изборътъ, то се свършила и мисията на Указътъ. Слѣдователно съ това оправдаватъ нѣкои г-да този изборъ като правиленъ. Но азъ мисля, г-да, както единъ отъ предложившитѣ депутати забѣлѣжи, че единъ депутатъ не е депутатъ на 10,000 души, но той е депутатъ на цѣлъ български народъ и слѣдователно Указа трѣба да се обнародва не само на избирателната околня, но трѣба да знае и Н. С. за него. Но то имало нещастие, че не го знаело и се произнесло на основание на дапитѣ, които тогава сжществували. Дѣйствително това можеше да се поправи, но работата излиза, че това, което оправдаваше и можеше да докаже нашето събръкване, не бѣше достатъчно. Тука се касае за единъ принципъ, могатъ ли да бждатъ законни не обнародвани Укази? Това не може никой да каже, че трѣба да се обнародва само за тѣзи 10,000 души и че съ това е свършена работата. Азъ мисля, че това е едно важно нѣщо. Ако би на пр. Указътъ умышленно да билъ критъ, тогава може да постѣди и другъ Указъ, а ние правимъ погрѣшка за това, защото не сме знаяли този Указъ. За това трѣба да се приеме този принципъ, всѣкий Указъ да се обнародва и че такъвъ Указъ, до гдѣто не е обнародванъ, нѣма законна сила. Азъ повтарямъ това и моля Събранието да запази този принципъ, който Конституцията ни го дава, че безъ обнародване на единъ Указъ, той не може да бжде законъ. — Сега ида да отговоря на Отца Иконома, гдѣто той искаше да хвърли една тъмна сѣнка на тѣзи, които разискватъ тука, че се отнесли легко противъ единъ Указъ, а не и противъ другия. Ония Указъ не срѣща се съ този. Ония е обнародванъ вече и е стѣпилъ въ сила. Но тука предлежи единъ Указъ необнародванъ и ние за това не можемъ да правимъ изборъ по него, но той трѣба да остане безпослѣдствие.

Тодоровъ: Г-да! Тука предлежи да касираме единъ депутатъ за това, защото не сж се изпълнили формалноститѣ; но тѣ, както каза г-нъ Министръ, не

сж изпълнени по неволно упущение, безъ да иска той. Тука е станала погрѣшка отъ Министерството и тя е неволно — ако искате, считайте я за вина, ако не искате, не считайте; ако искате, кассирайте избора, ако не искате, не кассирайте. Азъ имамъ да кажа нѣколко думи за значението на публикуването. — Каза се, че никой законъ нѣма сила, до гдѣто не се обнародва, то значи, че трѣба да го знаятъ хората, за да се съобразяватъ съ него. После се каза въ избир. законъ, че трѣба единъ мѣсець преди изборътъ да се публикува Княжеския Указъ, за да може да се приготви народътъ за изборътъ. Този Указъ билъ съобщенъ на време на мѣстото и мѣстността, заради това ние нѣмаме нѣкоя почва, за да отхвърлимъ изборътъ и да изхвърлимъ чловѣкъ, който е избранъ отъ 10,000 души за депутатъ, — обаче че щялъ този депутатъ да представлява цѣла България. Това го знаеме, че не може единъ депутатъ да земе инструкции отъ своята околия и да защищава лично мѣстото, отъ което е избранъ, но ний всинца представляваме интересътъ на цѣлото Княжество; и всѣкий пакъ се избира отъ 10,000 души. На тѣзи хора билъ извѣстенъ Указътъ и тѣ законно избрали свой представител. Станало само едно неволно упущение отъ Министра, че не е публикувалъ Указътъ.

Горбановъ: Казва се, че г-нъ Стояновъ е касиранъ. И наистина туй стои въ протоколитъ на Нар. Събрание. Но, г-да уважаеми представители на Нар. Събрание, кога провѣрявахме изборитъ на тѣзи година, говорихме за **принципъ** и азъ ще говоря тѣй сжщо за принципъ; не за личности, не за нѣкои страни, не за една избирателна околия, но за **принципъ**.

Въ тѣхъ годишната сесия на нашето Събрание станаха двѣ нѣща между другитъ. Каза се, че г-нъ Стояновъ е касиранъ и слѣдователно Нар. Събрание нѣма никаква възможностъ да се повърне отъ рѣшението си. Макаръ да сж спазени всичкитъ формалности и закона се изпълни, но се основаватъ нѣкои г-да на това, че г-нъ Стояновъ еднажъ касиранъ, Нар. Събрание не може да се повърне отъ рѣшението си и да го приеме пакъ за депутатъ. Азъ казахъ, че сж спазени формалноститъ на закона. Каза се, че този Указъ трѣба единъ мѣсець по напредъ да се публикува, за да има пълна сила. Каза се тѣй сжщо, че когато се публикува, трѣба да се публикува за всеобщо знание, защото когато се избира единъ депутатъ отъ една околия, трѣба всичкия народъ да обръща внимание какъвъ депутатъ ще се избере. Азъ мисля, че хората на пр. отъ софийската околия не обръщаха внимание какъвъ депутатъ ще избержтъ въ Видинъ. Напротивъ въ всѣка една изб. околия си избраха такъвъ депутатъ, ко-

гото мисляхъ за добръ да представи тѣхнитъ нужди и да може да представи интереситъ на страната. Освѣтъ това този Указъ е издаденъ тогава, когато не е имало възможностъ да се изпълни онова, което е предписано въ закона. На 25 Май сж били допълнителнитъ избори и на 25 Май се отказа г-лѣ Стоиловъ отъ депутатството, слѣдователно за да се избере новъ депутатъ, нужденъ е билъ специаленъ законъ. А всички юристи признаватъ, че специалния законъ изключаваше общитъ. Слѣдователно този Указъ изпълнява всички формалности и г-нъ Стояновъ е избранъ правилно. Нар. Събрание каза, че еднажъ касиранъ, то не може да се повърне да го приеме за депутатъ. (Шумъ голѣмъ.) Азъ това ще моля Нар. Събрание, да почака още малко, защото вече половината казахъ.

Сега като взехме това предъ видъ, че Нар. Събрание не може да се повръща, питамъ г-да народнитъ представители: когато въ първото Нар. Събрание, това сжщото, което е и сега и почти сжщитъ членове, провъзгласиха г-на д-ра Пангилея Минчовича за законенъ депутатъ и съ това проглашение, той стана депутатъ на цѣлъ Български народъ, то на какви начала и на какви доводи се основава това сжщо Нар. Събрание и издаде това рѣшение, което постанови еднажъ, а послѣ да го тегли назадъ? — Има ли послѣдователностъ въ нашитъ рѣшения, или не? Ако бждемъ послѣдователни, трѣба д-ръ Минчовичъ да бжде депутатъ въ Нар. Събрание, а Вас. Стояновъ да бжде вѣнъ; ако бждемъ послѣдователни, то г-нъ Минчовичъ, като е касиранъ, съ второ рѣшение на Нар. Събрание, да остане касиранъ, а г-нъ Стояновъ съ второ рѣшение на Нар. Събрание — понеже сж спазени всички формалности — трѣба да бжде депутатъ въ Нар. Събрание. Или едното трѣба да направимъ или другото. Но азъ съмъ на мнѣние че Нар. Събрание може да поправи и двѣтъ погрѣшки, защото Нар. Събрание постановява, но когато се освѣтли, то поправя това, което е направило.

Какво освѣтление видѣхме, г-да народни депутати, при касирането на д-ра Минчовича? какво освѣтление и какъвъ фактъ? Нѣкой си г-нъ жандаръ казалъ, че преди двѣ недѣли началникътъ го накаралъ да агитира за избиранието на д-ра Минчовича. Това бѣше фактътъ; (Гласове: на предмѣта!) и Нар. Събрание на основание на това казване касира единъ депутатъ, който бѣше вече депутатъ на цѣлъ български народъ!

Сега има пакъ друго освѣтление. Казва се, че г-нъ В. Стояновъ за това не могълъ да бжде депутатъ, защото бѣше избранъ на 8-й Юний, за който нѣмало Княжеский Указъ и слѣдователно избора е неправиленъ. Сѣгнѣ дойде освѣтление, че за този изборъ

специаленъ Указъ е издаденъ, съ който е назначенъ изборъ на 8-й Юний. Изборътъ е станалъ на този денъ, избирателното бюро е подписало протоколътъ и проводило ги въ Нар. Събрание. Какво повече законно и логично може да се направи отъ Нар. Събрание, освѣтъ като вземе освѣтление отъ това, да признае г-на Вас. Стояновъ за законенъ депутатъ на Нар. Събрание?

Стамболовъ: Не зная, да ли е билъ г-нъ Горбановъ въ миналото заседание и ако е билъ, той трѣба да знае, че азъ казахъ всичко онова, което той говори сега. Азъ представихъ всички тѣзи мотиви, които чухме сега отъ него. Но нито азъ, нито другъ нѣкой е казалъ, че касиранитѣ депутатъ не може да се приеме пакъ, или че одобренъ депутатъ не може да се касира. На противъ всѣкий говори и всинца се съгласихме, че единъ път депутатъ признавъ, както г-нъ д-ръ Минчовичъ, ако може да се докаже съ фактове необорими, че изборътъ му е не законенъ, той трѣба да падне. Сѣгѣ говори се за г-нъ Стоянова и азъ казахъ, че ако има нѣкой ихтъ, или начинъ, да го приемемъ отъ ново. Но какво излѣзе? Излѣзе, че доказателството на тия, които бѣха противни и които искаха да не станатъ разисквания върху изборътъ на г-на Стоянова, бѣха по силни отъ колкото доказателствата на ония, които говориха за разискването. Нѣкои привеждатъ, че 6-й чл. отъ избирателния законъ е за генералнитѣ избори, но 27 чл. при всичко че казва, че срокътъ не трѣба да бѣде мѣсець дни, съгласява се съ 6-й чл. въ другитѣ предписания, особено че Указътъ за частнитѣ избори трѣба да бѣде обнародванъ. Нѣкой говори, че Указътъ има значение само за оная избирателна околия, но азъ казвамъ, че има значение за цѣла България. Избиратели сж 10,000, а ако вземемъ, че България има 1,800,000, то избираеми могатъ да бѣдатъ 1.799,999. Всѣкий българинъ, който се ползва отъ политически и граждански права, може да бѣде избранъ и всѣкий може да положи своята кандидатура. Колко души сж знаели, че г-нъ д-ръ Стоиловъ се е отказалъ отъ това мѣсто, когато самата комиссия не го е знаела? По тоя начинъ тия хора, които би могли да кандидатуватъ при обнародването на Указътъ за тѣзи околии, не сж могли да предложатъ своята кандидатура. Заради това настоявамъ да си остане този изборъ касиранъ и прошенieto му да остане безъ послѣдствие, защото тукъ разискваме върху свършенъ въпросъ, върху нѣщо, което е вече рѣшено. Ако можемъ да се повърнемъ на въпроса, тогава най напредъ трѣба да кажемъ, че прошенieto се взема въ внимание и че ще го разгледваме. Но ние нѣмаме за това никаква причина и за това прошенieto трѣба да си остане безъ послѣдствие. (Гласове: исчерпано е!)

Тихчевъ: За да говори човекътъ тѣй (Гласове: исчерпано е!), както говори отецъ Икономъ, то трѣба да разбира работата или наопаки, или на една страна. Но ние трѣба да я разбираме тѣй, както стои въ истинското си значение на дѣлото. Истината позволено бѣше на г-на Горбанова да разсуждава това за г-на д-ръ Минчовича, а колкото за отца Иконома, не бѣше му позволено, защото той бѣше комиссаръ въ тая комиссия. (Икономъ Попъ Тодоръ: забравилъ си!) И двамата идатъ до тамъ, щото казватъ, че Указъ има, а по пататакъ не щатъ да иджтъ. Истината Указъ има, но щомъ приемемъ тия точки, то ще видите, че за да стжпи този Указъ въ сила, той трѣба да премине презъ онзи каналъ, презъ който преминаха всички други, за да достигнатъ до върхътъ на силата си. А както знаемъ, той не е преминалъ презъ този каналъ и слѣдователно нѣма никаква сила. Онова, което ние направихме, е праведно, защото е основано на естественитѣ редъ на работата. Тукъ нѣма нищо пресилено въ нашитѣ дѣйствиа. Всичко е дошло тѣй, както го изисква редовнитѣ ходъ. Това е законно, защото съ това се запазва закона, който ни дава право да избираме и право да провѣрряваме изборитѣ. Това прави честъ на Народ. Събр. и неговитѣ дѣйствиа. — Може би да не бѣде приятно на нѣкои си, но това, което не е приятно, не трѣба да бѣде прието и отъ Народното Събр. — За това ще помоли, щото прошенieto да си остане безъ послѣдствие.

Икон. Попъ Тодоръ: Азъ доста говорихъ по напредъ, а сега ще говоря по малко. Но това имамъ да кажа на г-на Самсарова, че азъ говорихъ право, защото тукъ по напредъ се приеха хора за депутати, но завчера сж касираха, защото се показаха нови обстоятелства, които доказватъ, че не трѣба да бѣдатъ депутати. Ако тогава мнѣнието на Народ. Събр. не е било непогрѣшимо, сега тоже не трѣба да бѣде непогрѣшимо. Защото и тукъ се явяватъ нови обстоятелства, които даватъ право на избраниитѣ да бѣде депутатъ. Тоже искамъ, да кажа на г-нъ Славейкова, че не е истинна, че азъ съмъ искалъ тѣй или иначе да хвърля тъмна сѣнка върху нѣкого и че искамъ да правя пристрастие, когато съмъ казалъ, че този Указъ на основание на когото е станалъ изборътъ на г. Стоянова има законно основание. Азъ съмъ напомнилъ другъ Указъ, по който ставатъ избори за градскитѣ сѣвѣти, азъ казахъ съ Конституцията въ рѣка, че тамъ не бѣше опасена формалността и че Указътъ не може да се глѣда като законъ. Всѣкий Указъ се дава съ докладъ на Министра и Министрътъ е отговоренъ за това. Тамъ въ Конституцията се казва, че никой законъ до гдѣто не се обекди отъ Народ. Събр. и не се утвърди отъ Князьтъ, не може да стане за-

конъ; по той не е преминалъ презъ Народното Събрание, а при всичко това ние намѣрихме изборитѣ за градскитѣ съѣти за законни. Азъ не зная, какъ ще рѣши Народ. Събр., да ли ще остави безъ послѣдствие промѣната на г-на Стоянова. Но тогава ще направи грѣшка ето въ какво: Народ. Събрание ще осъди невиннитѣ 10000 души, ще ги накаже да нѣматъ депутатъ въ Народ. Събр., ще осъди депутатъ, който не е никакъ виноватъ, като му отнеме правото да засѣдава съ насъ, ще остави безъ наказание оново, който е станалъ причина, че не е обнародванъ този Указъ и тъй немарливо се е отнесълъ къмъ своята длъжностъ, която трѣба да изпълнява. (Удобряване на една страна.)

Бръшляновъ: Г-нъ Стамболовъ въ последната сирѣчь каза, че всѣкий Указъ, особено Указъ по избиранieto на депутатитѣ, на основание на „временнитѣ правила за изборитѣ“, трѣба да бѣде обнародванъ, защото той е важенъ не само за тѣзи, които избиратъ, но и за тѣзи които могатъ да се избератъ. Освѣнъ това прибави, че избиратели има 10,000 души, а избираеми 1½ милионъ. Това е, г-да, единъ аргументъ, на когото ние можемъ да се основаваме доста добръ въ рѣшението си. Но тѣзи г-да, които искатъ да облекчатъ обстоятелството при изборътъ на г. Стоянова, трѣба да взематъ въ внимание, че като Указътъ не е обнародванъ, може положително да се каже, че изборътъ е измаменъ ето какъ: ние сме тукъ представители на повече от 1½ милионъ души и можемъ да тѣкуваме и разсѣждаваме върху всѣка една наредба. Слѣдователно когато ние сами не можемъ напълно да се съгласимъ да дадемъ таквозъ или онаквозъ значение на единъ членъ, било отъ Конституцията, било отъ временнитѣ правила по изборитѣ, то какво остава за онѣзи, които има да избиратъ? — Ние сами казваме, че като не е Указътъ обнародванъ, нѣма сила; повтарямъ да го кажа и азъ, че дѣйствително нѣма и не може да има сила. Както ние при тѣзи разсѣждания имаме въ рѣцѣ избирателнитѣ законъ, тъй сжщо и избирателитѣ въ оная околия сж го имали въ рѣцѣтъ си; и тѣ може да сж щѣли да иджтъ да избератъ поискания представителъ, но когато сж чели и знаятъ 6-й чл. отъ избирателнитѣ законъ, който казва: „Княжеската Заповѣдь, която ще свика избирателитѣ за избиране на народнитѣ представители за първото обикновено Народно Събрание, трѣба да опредѣли деньтъ, въ който ще станатъ избиранията на народнитѣ представители; този день трѣба да бѣде празниченъ день, Княжеската Заповѣдь трѣба да се обнародва единъ мѣсець преди деньтъ, въ който има да станатъ избиранията“, — тѣ не сж отишли да гласоподаватъ, понеже не е удовлетворенъ

този членъ. Слѣдователно кой отъ насъ може да каже, че не се е породило още тогава съмнѣние и че по тая причина не сж отишли да гласоподаватъ всичкитѣ избиратели? — На това обръщамъ вниманието на Нар. Събрание и го призовавамъ този изборъ да счете за измаменъ, на основание че Указътъ не е обнародванъ и че не сж могли да гласуватъ всички избиратели, а отишли сж може би само онѣзи, на които е понасяло. (Гласове: съгласни. Искерпано е.)

Предсѣдателъ: Има още 5 души записани. Който желае да се говори още, нека си дигне ржката. (Меншество.) Предложението е, да остане безъ послѣдствие заявлението на г-нъ Стоянова. Приема ли Нар. Събрание заявлението на г-нъ Стоянова, да остане безъ послѣдствие? (Приема.) Който не приема да си дигне ржката. (Меншество.)

Сега давамъ 5 минути распусъ.

(Послѣ распусъ.)

Предсѣдателъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря отъ ново. Думата има г-нъ Лазаръ Дуковъ.

Лазаръ Дуковъ: Г-да! Ако и да можахъ да се стѣрпя да не говоря, но такива запитвания ми дадоха поводъ да говоря. Ние за какво сме дошли и какво вършимъ? Имайте добрината и харижете ми нѣколко минути, да ме изслушате. Ще поговоря нѣщо за миналото ни засѣдане, което имахме преди два дни. Наистина не искамъ да се развие въпросътъ за да се разисква втори пжтъ, но само ще извлѣчъ нѣкакви примѣри за да можемъ по лесно да се освѣтимъ и да видимъ какво работимъ и какво имаме да работимъ.

Г-нъ д-ръ Браделъ направи едно запитване къмъ Министритѣ като се основаване на 105 чл. въ седмата алинея, защото сж се намѣсили Министритѣ на силистренския сждъ и отъ намѣсването имъ станало причина да изгорѣлъ корабътъ на Афен-дополу.

Г-да Министритѣ напрасно му расправяха, че когато се сжди чуждѣ подданикъ, тѣ иматъ право да се намѣсватъ, но не бѣше достаточенъ за него, защото на г-на Браделя цѣлѣта, вижда се, да е друга. Г-нъ Илия Цановъ каза, че той знае онѣзи отъ турско време закони и нѣмало нужда да се намѣсватъ министритѣ, сжщото се заключаваше и отъ неговитѣ думи. Г-нъ Бурмовъ прочита вѣстници, вади интерпелации, прочита вѣстницитѣ на редъ до гдѣ намѣри онова, което му трѣба и ние гниемъ по столоветѣ, като казва, че министритѣ противорѣчали, сж една рѣчь не може ли да управляватъ и забравя, той като бѣше министръ до колко можеше да управлява; но всичко да оставимъ. — На одного изгорѣлъ корабътъ, на другий къщата, на 3-й плѣвникътъ — тѣ сж нѣща, които се отнасятъ до

сждилищата и тамъ може да се глѣдатъ. Но моля ви, до днесъ има 20 дена отъ какъ засѣдаваме, какво свършихме? Нищо почти. Наистина свършили сме, но ако помислимъ, какво още имаме да вършимъ, всѣкий отъ насъ ще каже, че нищо не сме свършили. Само достопочитаемия ни Военный Министръ можа да успѣе въ кратко време да потуши въстанието и да изработи проектитъ, и ги е далъ да сж напечататъ и раздадохъ ни се да ги обмислимъ.

А другитъ разбира се ще ни ги дадатъ, но желателно е да ги дадатъ по рано, да имаме време да ги обмислимъ, да ги не приемаме както въ миналата сесия тогнѣтъ. А това даване тогнѣтъ, даде ми поводъ да бързамъ да поискамъ най първо проекта за десѣтъка, който е най важенъ и най интересенъ за държавата и въ него състои всичко. Както и Негово Височество въ Тронното си слово така казва: „Г-да представители! Безъ да изброявамъ законопроектитъ, ограничавамъ се да привлечъ вниманието ви върху законопроекта за бюджета и проектитъ за десѣтъка, беглика и въобще за даждията“. Ето Г-да, отъ тука се вижда, кои сж по-трѣбнитъ и трѣба да ги дадѣтъ, а не да губятъ време съ такива запитвания. Защото въ миналата сесия сторихме една грѣшка, която наистина не стана по умишленность, но като бѣше кжсо времето, не можехме да размислимъ както трѣбаше, но за сега оставямъ грѣшката безъ да се разисква и ней ще ѣ дойде времето и си запазвамъ правото тогава да говоря за нея. На друго нѣщо обръщамъ ви вниманието, да си напомнимъ въ какво състояние се намѣрва нашия народъ въ нашата млада държавица, като поглѣднемъ началницитъ тука, които сж дошли и си оставили управлението на тѣхнитъ намѣстници, да ли могатъ да изпълняватъ тѣхнитъ дѣлжности и ако не могатъ да ги изпълняватъ точно, ще ли сж отговорни като не сж назначени за таквизъ?

Колкото за председателитъ на сждилищата и съвѣтитъ нѣма да говоря, и тия впадатъ въ сжщата категория и народа чака облага отъ сждилищата. Тежко и горко на този народъ, гдѣто очаква облага. Събрали сме се началници, председатели, инспектори и адвокати, а народътъ нека си вади очитъ по вънъ. — Наистина за жалость и пакъ за жалость! инспекторитъ оставили училищата безъ учители и безъ дѣца, или ако да сж ги наредили, като ги нѣма, на ли се располагатъ както щѣтъ. Друго нѣщо е учителитъ отъ реалнитъ училища, за тѣхъ нѣма да говоря повече, само ще направя една смѣтка, която ще ни въсползува всички, т. е. колко работятъ презъ годината: 60 дена въ Събраниято, дохождане и отивание 15 дена, недѣлнитъ

дни 50, дни Господски и Царски 30, дни гдѣто не работятъ и остава 148 дена, за които имѣ планѣтъ 1000 фр. и за 148 дена какво могатъ научи ученицитъ? Наистина вършимъ всичко безъ смѣтка, тежко и горко на народа, но всичко да оставимъ. Мисля, че се освѣтлихте и не е нужда да привеждамъ повече и повече примѣри, само ще ви по-моля да засѣдаваме повече дни, защото работата ни е много, а времето е кжсо. Да не прекарваме днитъ на праздно, но да помислимъ, че на всѣкий отъ насъ има 10000 души на вратѣтъ му и народа пхтѣ, ехтѣ, чака и пита да ли сме изработили нѣщо, съ което да ги поулеснимъ. Ние Г-да, нѣмаме нито сждилища устроени, нито за мировитъ сждиѣ смѣщениѣ, нито пѣкъ тѣхъ имаме, нито закони, съ една рѣчь нека ми бжде позволено да кажа, че България е освободена отъ турското иго, а отъ вхтрѣшното управление никакъ. Ние се нуждаемъ отъ закони. Нѣмаме закони за отговорността на министритъ, нѣмаме за чиновницитъ когато злоупотрѣбаватъ и не изпълняватъ дѣлжността си, какъ да се наказватъ. Нѣмаме законъ изработенъ, да ли да даваме на чиновницитъ двѣ заплати. Нѣмаме закони, които да знаятъ нашитъ земледѣлци какъ да се управляватъ; не съ циркуляри, но съ законъ. Въ сжщото време нѣмаме и общински законъ, натрунали сме общинитъ съ толкозъ работа: да читатъ снопѣ, да събиратъ бегликъ и всичкитъ даждии, но не ги питаме горкитъ какъ вършатъ всичко това и на какво основание. Както стоимъ Г-да! да не караме и ние „ала турка“, а да имаме повече засѣдания, за да можемъ да си изработимъ законитъ и да сж нѣкакъ по обмислени, за да можемъ да поулеснимъ притѣснения си народъ. Това е моето желание, което трѣба и да правимъ.

Стамболовъ: Азъ не знамъ, да ли Събранието ще поиска върху новото предложение на Г-на Л. Дукова да мрави разисквания. (Л. Дуковъ: това не е предложение.) Ако не е предложение, то е поучение, какъ трѣба да работимъ. (Л. Дуковъ: да!) Ако е поучение, то и другитъ представители иматъ своитъ си мисли, а да се поучава по този начинъ, то ще рѣче само да губимъ време. Искаме ли повече и по скоро да работимъ, тогава ние трѣба всички да сме въ състояние да работимъ и ако да бждѣтъ въ комиссията 15 мина хора, тѣ всички да даватъ своето мнѣние; инкой не прѣчи на Г-на Лазара Дукова, като знаемъ, че имаме законодателна властъ, да представи проекти вмѣсто да се занимава съ поучение и да ни напада, като каза, че това и това не е направено. Всѣкий отъ насъ, който чувствова въ себе си сила да може да състави единъ законопроектъ, може да го внесе въ Събранието, като се подпише отъ нуждното число

представители. Най сѣтнѣ г-нѣ Лазаръ Дуковъ самичкѣ си противорѣчи. Той каза, че трѣба да обмислимъ законитѣ, да не сж тѣ противъ народнитѣ интереси, но ние ако имаме всѣкий день засѣданіе — както иска г-нѣ Дуковъ, — което трае 5 или 6 часа, като си отиваме уморени, нѣмаме време да четемъ проекти и да ги обмислимъ. — Впрочемъ всѣкий представителъ трѣба да изучава проектитѣ, а всѣкому му трѣба 1—2 дена за да може да ги обмисли. А за улѣпнение на работата се избиратъ комисии. Но хора, които да сж способни за комисии, има малко и ако държимъ засѣданіе всѣкий день, тогава тѣ не могатъ да работятъ. Заради това мисля, да се пристъпи къмъ дневний редъ. А Събранието ако мисли, че може да прави по чести засѣдания, за да се изпълни желанието на г-на Дукова, то тогава трѣба да избере по много секретари.

М-ръ Каравеловъ: Нѣколко отъ законопроектитѣ се вече представиха, но колкото, г-да, за опшра — не сж още свършени списъцитѣ. За да може да се предложи нѣкакъвъ законопроектъ, трѣба по напредъ да се събержтъ списъцитѣ, какъ се е премѣрила земята. А това не е лесно да измѣримъ всичката земя за 4 мѣсеци, но което можяхме ние го направихме; лошо ли е, добро ли е, не зная. Но ние не можемъ да се заржчваме, защото меритѣ още не сж провѣрени. Когато дойдатъ списъцитѣ, ще видимъ какво ще правимъ. Но безъ да дойдатъ списъцитѣ, не можемъ нищо да предложимъ за десетъка. Тука се говори, че трѣба да се предложатъ извѣстни законопроекти. Азъ пакъ казвамъ, че законопроектъ за десетъка нѣмамъ приготвенъ. Това го обявявамъ.

Славейковъ: Много думи които се искаха . . .

Предсѣдателъ: Нѣма предложение, нѣма и разискване. Не давамъ дума никому. Трѣба да се направи по напредъ предложение, а послѣ върху него може да се говори.

Славейковъ: Само двѣ думи искамъ да кажа. Искахъ само да попитамъ, ако предложението или поучението на г. Дукова се приеме, да смѣтнемъ колко инспектори губятъ време, колко сѣдии и чиновници губятъ време, то ако ги изключимъ отъ Събранието, какъ ще да направимъ законопроекти, които се пискватъ? Азъ мисля, че е по важно това, което законодателното тѣло прави, отъ всичко онова, което тѣ могатъ да направятъ по службата си. Тѣ сж необходимо потрѣбни да присѣтствуватъ въ Събранието, за да можемъ по обмислено да се произнесемъ върху проектитѣ и върху предложенията. За това желателно е, да се не правятъ такива забѣлжжия, които производятъ въ Събранието неудобство, но да приемемъ всинца да работимъ колкото можемъ, защото ако да изключимъ по дѣятелнитѣ и по вѣщитѣ лица отъ това Събрание, то

какви законопроекти ще искаме отъ него? —

Грънчаровъ: По този въпросъ нѣма да говоря, но ако иска Нар. Събрание да ме слуша, имамъ едно предложение подписано отъ 60 души.

Наумовъ: Г-нѣ Стамболовъ направи предложение, да се избержтъ още секретари.

Предсѣдателъ: Той се основаваше на думитѣ на г. Дукова, което не бѣше предложение.

Стамболовъ: Понеже не зная, да ли ме подкрѣпляютъ 5 души, азъ си оттеглявамъ предложението.

Лазаръ Дуковъ: Искамъ нѣколко думи да кажа за извинение.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да чуе извинението на г. Лазара Дукова? (Желаетъ).

Лазаръ Дуковъ: Тука се види, че нѣкои лица се обидиха, но това нѣмахъ на умъ. Каза г. Славейковъ тука, че сѣмъ споменжлъ инспектори и други. Азъ не сѣмъ думалъ да ги изключимъ за сега, но понеже г. Министръ спомена, че трѣбало избирателенъ законъ за напредъ, то щѣхъ азъ да напомня, че когато ще се работи този законъ и за напредъ да не бжде тѣй. А колкото за това гдѣто каза г. Стамболовъ, че бюрото било натоварено и че трѣбало да се избержтъ повече писари, на това нѣма да отговоря, защото това го спомена по напредъ г. П. Станчовъ, а г. Стамболовъ го отблъсна тогава и каза, че не е време за това. Азъ като глѣдамъ пакъ, че времето се намалява, за това продумахъ и за секретари. Но колкото за работа, ако можемъ повече да работимъ, ще бжде по добрѣ, защото ако направимъ една смѣтка, ще видимъ, че въ недѣлята има 7 дена, а ние работимъ 3 дена по 4 часа и другото почиваме. И азъ мисля, че 12 часа въ недѣлята да работи човекъ не е много. Впрочемъ остава на Нар. Събрание да прави както ще.

Грънчаровъ: Г-да! Всички знаете, че въ миналото Събрание изработихме закони за новото сѣдоустройство и за мировитѣ сѣдилища. Въ единъ отъ проектитѣ на тѣзи закони имаше членъ за повѣренниците, че ще да се пазятъ за тѣхъ времен. правила, но по поводъ на предложението отъ нѣкои депутати именно тѣзи статия въ проекта се измѣни, като се глѣдаше на нуждитѣ на народа. Извѣстни сж всички съображения, които взе Нар. Събрание предъ видъ, като приспособи друга статия за тѣхъ. Приехме тогава, че за повѣренниците предъ мировитѣ сѣдилища могатъ да бждатъ само лица, които сж българи подданици и иматъ 21 годишна възраст, да знаятъ официалния языкъ и да не сж опорочени предъ сѣдѣтъ. Това се практикува при мировитѣ сѣдилища. Но да видимъ, какъ стои тѣзи частъ отъ закона за другитѣ сѣдилища. Практикува се за повѣренниците 98 статия отъ временнитѣ сѣдебни

правила, гдѣто се казва, че всѣко правоспособно лице може да се явява предъ сждъ самѣ или чрезъ свой повѣренникъ. Повѣренници предъ сждилищата могатъ да бждѣтъ лица, които сж достигнали съвършеннолѣтие и не сж опорочени предъ сждѣ, исклучаватъ се само лица отъ сждебно вѣдомство. Тамъ не стои, че повѣренникъ не може да бжде, който не е български подданикъ и който не знае официалния языкъ. Слѣдователно тука излиза, че въ едно мирово сждилище повѣренникъ отъ чуждо подданство сждията има право да не приеме, когато въ друго окръжно сждилище се приема. Ако глѣдаме точния смисълъ на статията, както е писано въ врем. сжд. правила, ще видимъ, че чужди подданици, като повѣренници, могатъ да се приематъ въ окръжнитѣ, апелативнитѣ и кассационни сждилища. Само на мировитѣ сждилища, гдѣто се разгѣждатъ работи отъ по малка важность, сме обърнали внимание въ миналата сессия и сме оградилъ народа съ защита отъ адвокати спекуланти, които дохождатъ отъ вѣнъ само да си напълнятъ джебоветѣ отъ народа, безъ да спомагатъ на нуждитѣ му. Тамъ сме оградилъ това; но за въ окръжнитѣ сждилища това го нѣма. Отъ това излиза, че въ важнитѣ дѣла може да бжде чуждъ подданикъ повѣренникъ. За да защитимъ народѣтъ отъ нѣкои лошава спекуланти, трѣба да ограничимъ това право за повѣренничеството въ по горнитѣ инстанции. Сега се тоже случавъ да бжде представено отъ повѣренникъ чуждъ подданикъ едно дѣло въ по горнитѣ сждове съвсѣмъ инакъ, както бѣше представено въ мировий сждъ. Като имамъ предъ видъ това, имамъ честь да представя едно предложение подписано отъ 60 души, което се отнася до измѣненieto на 98-й чл. на временитѣ сжд. правила. (Чете предложението:). Чл. 98 отъ временитѣ сждебни правила се замѣнява съ слѣдующия членъ: Всѣко правоспособно лице може да се явява въ сждилището или самѣ, или чрезъ свой повѣренникъ или адвокатъ. Повѣренникъ или адвокатъ може да бжде всѣкий, който е достигналъ съвършеннолѣтие, знае официалния языкъ и е български подданикъ и не е опороченъ по сждъ (чл. 31 п. 4 отъ Отоманскій Углавний Кодексъ), — исклучаватъ се лица отъ сждебно вѣдомство. Чуждитѣ подданици да бждѣтъ тогава повѣренници само въ дѣла на чужди подданици“. Това е предложението и Нар. Събрание може да се произнесе за, или противъ.

Райчо Поповъ: Г-да! като изслушахъ предложението на г. Грънчарова, наистина то си има мѣстото, но като г. Грънчаровъ се ограничава само на чужди подданици, или г. Грънчаровъ не е срѣщналъ, или изгубилъ отъ вниманието си, или кой знае какъ, но трѣба да помнимъ, че имаме и наши подданици българи, които носятъ диплома

изучена още въ турското време. (Веселостъ.) или какъ да кажа! Тѣзи диплома се ограничава въ това, ако двѣ лица се срѣщнатъ или съ думи, или за интересѣтъ си, тѣзи повѣренници иматъ за начало това: че ако ми дадешъ толкузъ, ще можъ да те защитя. Въ сжито време се срѣща пакъ съ друго такова лице, което е взело да защищава противната страна, а между себе си тѣ се договарятъ, като оскубятъ хубаво и двѣтѣ страни, тогава тѣ ги правятъ или да се помирятъ, или единъ да падне предъ правдата, или който заплати по много. Освѣтъ тѣхъ има и други, които нинатъ прошения и тѣ сж съ сжитѣ дипломи. Това предложение на г. Грънчарова наистина има до нѣкъдѣ мѣсто, но има чужди подданици българи, които сж съ доста добъръ характеръ и доста честни хора. Нашитѣ сж по лоши. Въ какъвъ то господаръ е слугуватъ, неговитѣ прави е изучилъ и такава дипломъ е добилъ: — по него се водятъ и не могатъ да го измѣнятъ. За това бихъ молилъ г. Грънчарова, да прибави още и за тѣхъ въ предложението си. Още едно би било желателно, че всѣчки тия, които се занимаватъ съ такива занятия, т. е. като повѣренници, или като прошеннописци, тѣ първо и първо да носятъ едно свидѣтелство отъ общината, гдѣто живѣятъ и въ свидѣтелствата имъ да бжде изложено, че поведението и честността имъ сж неопорочени, както за миналитѣ времена, така и сега за настоящето, а за бждѣщото не се знае. (Веселостъ). Тѣзи свидѣтелства да бждѣтъ утвърдени отъ общинитѣ, подписани отъ свѣщенниците на църквата и отъ 12 честни лица познати по характеръ; тогава ще дадемъ едно удовлетворение на нашиятъ народъ. Нашия народъ г-да! не е навикналъ съ адвокати; и ние влизаме въ новъ животъ, той е убитъ душевно, нравствено и морално. (Веселостъ). Това съмъ го казалъ и въ миналата сессия, че като иде нѣкой предъ сждѣтъ, като да отива да го бѣсятъ. Тѣзи дипломи издадени отъ нашитѣ бивши владѣтели, тѣ сж отъ единъ характеръ тагѣвъ, че човѣкъ не е въ състояние да ги опише. Тѣ наистина носятъ човѣческа личностъ, но характера и духътъ имъ сж за неописване. За това моля да се прибави това. Другояче пакъ нѣма да направимъ нищо. Въ закона се казва, че опороченитѣ по сждъ нѣма да се приематъ. Липсватъ само чуждитѣ подданици, защото сж се намѣрили нѣкои, че на нашитѣ били бъркала работата. Но има честни хора българи, на които плаче сърдцето за насъ. Азъ ги знамъ и отъ васъ трѣба много да има да ги познаватъ. Тѣ сж съдѣйствували и глѣдали нашитѣ мжки по вече отъ насъ. Ако тѣ сж дошли днесъ, то сж дошли съ доброжелание въ своето отечество. Но както намѣри Нар. Събрание за добро да рѣши. Само това е справедливото удовлетворение за народа. Трѣба

да се вземат мърки за такиви хора, както на пр. Христо Арnaudовъ и други, ако искате да ви ги покажа. (Гласове: не искаме!) Но както щете.

Стамболовъ: Менѣ ми се струва, че трѣба да обърнемъ внимание на думитѣ на г. Райча Попова, при всичко че той рѣчта си е окръжилъ съ други работи. Той хортува за правоспособността и казва, който иска да бѣде адвокатъ, да има отъ общината свидѣтелство, като притуря и поповетѣ, които тука не трѣба да се мѣсятъ и пр. Но по крайнѣй мѣрѣ трѣба да има свидѣтелството отъ кмета и старѣшитѣ. Това нѣщо не е ново. Има сѣдилища, които като сѣ се старали да пазятъ закона, както на пр. габровскиятъ сѣдѣ, който като не знаелъ лицата, които адвокатствovali, казалъ имъ да донесатъ отъ махалата едно свидѣтелство подписано отъ кмета, че тия човѣци не били опорочени и че тѣ не сѣ осѣдени по лошави нѣкои работи отъ турското време. Това нѣщо се практикува за жалостъ само въ габровското сѣдилище, а въ Търново и въ Русчукъ не се практикува. Г-нѣ Райчо трѣба да формулира своето предложение и умѣстно е да се приеме такова нѣщо.

Грънчаровъ: Г-нѣ Райчо Поповъ изрѣче цѣлъ редъ формалности, които трѣба да се пазятъ за повѣренниците. Това може да влѣзе въ специалния законъ за адвокатитѣ. Но тука е просто едно предложение за да не дохожда законътъ въ разенъ смисълъ, защото въ единъ законъ за мировитѣ сѣдии го приехме, а въ временнитѣ сѣдебни правила не е обяснено. За това цѣлѣта и мотивитѣ сѣ повече изказани при приеманieto това нѣщо за мировитѣ сѣдилища. А гдѣто г-нѣ Райчо Поповъ каза да се не запрѣтава на чуждитѣ подданици да бѣдѣтъ адвокати, то можеше да го каже, когато се приемаше закона за мировитѣ сѣдии. Когато го приехме за подолнитѣ инстанции, толкова повече трѣба да го пазиме за по горнитѣ. Той може своето предложение да формира и да го предложи, а Нар. Събрание е свободно да прави каквото ще.

Икономъ П. Тодоръ: Искамъ това да кажа, че въ правилникътъ, 14 чл. е казано, че трѣба Нар. Събрание да се пита, да ли този чл. да се разисква, или да се даде на комиссия.

Предсѣдатель: Тука съ нѣколко законопроекта сѣщото се е практиковало както и днесъ. Най напредъ въобще се говори върху предложението и послѣ се рѣшава да ли да се дава на комиссия.

Райчо Поповъ: Азъ искамъ да отговоря на г-на Грънчарова.

Предсѣдатель: Имате думата.

Райчо Поповъ: Трѣба да му отговоря. Г-нѣ Грънчаровъ каза, че ако съмъ ималъ заявление, трѣбало да го изложа, когато се съставлявалъ закона по сѣдебната частъ. Азъ зная твърдѣ добрѣ, но може

би г-нѣ Грънчаровъ да не е билъ тука, че азъ съмъ се тогава препиралъ за това и искахъ това да се прибави. Г-нѣ Браделъ ми отговори, че не може да се вземе това въ внимание, понеже законътъ самъ гласи да се не приематъ не честни хора; заради това че се много интерпелира и сега въ изложението на г. Дукова, за да не губимъ време, не трѣба да правимъ ново предложение, но то твърдѣ лесно може да се прибави така: онѣзи, които пишатъ прошения и сѣ тукашни подданици и не носятъ качества изискуеми отъ закона, да представятъ едно такова свидѣтелство каквото бѣше по напредъ казано, Това не е тежко и ако се вижда за тежко, тогава ще направимъ писмено предложение и да се подпише отъ $\frac{1}{4}$ часть отъ депутатитѣ, както се изисква.

Михайловски: Предмѣтътъ, върху който се говори, има разни точки. Говори се за адвокатитѣ, за правоспособността на повѣренниците и за онѣзи, които пишатъ прошения. Ние сме, г-да, въ конституционна държава. Ние сме свободни граждани въ свободна държава. Азъ мисля, че онѣзи, които ставатъ повѣренници, тѣ знаятъ какво се изисква отъ тѣхъ. Законътъ е предвидѣлъ това, за да предпази народа отъ лоши повѣренници и казва, кои нѣматъ право да бѣдѣтъ повѣренници. Наказателния законъ пакъ има часть, която казва, че всѣкий, който е направилъ престѣпление, не може да бѣде приетъ като повѣренникъ. Всичко това е предвидено отъ закона и азъ не виждамъ причина, защо единъ човѣкъ когато захване занаятътъ си да вземе свидѣтелство. Когато се назначаватъ чиновницѣтъ, отъ никого не се искатъ свидѣтелства; (Тѣй.) и особено повѣренникъ кога се яви на сѣдилището, срѣщната страна има право да направи отводъ и да каже, че този човѣкъ е направилъ нѣкой мюхлюзлюкъ, или е билъ подъ сѣдѣ и споредъ закона не може да бѣде повѣренникъ. Това е предвидѣно отъ закона. Срѣщната страна може всѣкога да направи отводъ както на повѣренника, така и на сѣдията. Колкото за онѣзи, които пишатъ прошения, то ако прошениято се яви въ сѣда, което не е вразумително, предсѣдательтъ ще постави резолюция, че отъ това прошение не може да се разумѣе нищо, или пъкъ ще го приеме, ако го е писалъ както трѣба. Да пише прошения човѣкъ, това е свободно занятие. Всѣкий човѣкъ, който може да чете или пише, има право да пише и не можеме да му възбраняваме да пише и прошения. Това е едно занятие сѣщо както кундуражия и терзия, — стига само да знае да напише прошение. Ако е написано отъ едно момче, което не знае граматиката и отъ което не може нищо да се проумѣе, то предсѣдательтъ ще го върне и ще му каже, иди напиши си друго. Щото се касае до адвокатитѣ въ тая точка, сега нѣма да влизамъ въ разискване.

Председателъ: Желает ли Нар. Събрание да се говори сега върху това предложение? Който желае да си дигне ржката. (Никой). Желает ли Нар. Събрание това предложение да се даде на комиссия, или сега да се рѣши?

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че г-нъ Грънчаровъ обясни мотивитѣ. Въпросътъ е свършенъ още въ миналото Събрание. Ако е прието за нисшитѣ сѣдилища, то безъ съмнѣние ще бѣде и за висшитѣ. Законътъ е свършенъ. Това сж само разяснения. За това, да не губимъ време, да се приеме и да се свърши.

Председателъ: Желает ли Нар. Събрание сега да се предложи на вотиране? (Желае.) Тогава да се прочете още веднажъ.

Секр. Коевъ: (Чете предложението, което е горѣ.)

Савва Илиевъ: Въ редакцията има да забѣлѣжа, гдѣто се казва: „исключаватъ се лица, които сж подъ съдебно вѣдомство“. Какъ да се исключаватъ?

Михайловски: Тамъ между другитѣ пунктове се казва и лица отъ съдебно вѣдомство се исключаватъ. То се разумѣва, че азъ, като съмъ сѣдия, не можъ да пиша прошения, или да ида на другата инстанция да защитавамъ като адвокатъ. Това не е възможно. Сѣдията и всички отъ съдебното вѣдомство не можтъ да пишатъ прошения. Това имъ се запрѣтвя. На другитѣ чиновници не се запрѣтвя да правятъ адвокатура.

Кърджиевъ: Азъ съмъ на мнѣние, да се изостави прибавката на това предложение. Като единъ законъ общъ се приеме въ нашитѣ сѣдилища, съ който се исключаватъ чуждитѣ подданици, които не знаятъ български языкъ, то съ тѣзи прибавка се допушта право на чуждитѣ подданици, да иматъ особенни повѣренници. За това да се изостави, понеже не зная, защо трѣба да има за чуждитѣ подданици особенни привилегии.

М-ръ Цанковъ: Това не може да се изостави, защото въ нашитѣ сѣдилища чуждитѣ подданици не се сѣдятъ по нашитѣ закони точно, а има исключение. Слѣдователно трѣба да има исключение и тука, както и въ всички други случаи.

Славейковъ: Азъ не зная и малко отбирамъ отъ законовѣденіе, но се чудя какъ можемъ да отхвърлимъ или да приемемъ такъвъ законъ за чуждитѣ подданици. Ако да не допустнемъ чуждия подданикъ да става адвокатъ въ нашитѣ сѣдилища за нашитѣ подданици, то не можемъ да му възбранимъ да върши адвокатура за чуждитѣ подданици. Мисля като правимъ исключение за нашитѣ, то не можемъ да правимъ законъ и за чуждитѣ подданици.

М-ръ Каравеловъ: Тука е работата въ редакцията. Казва се само за лица по съдебно вѣдомство. Но по мое мнѣние, ни единъ коронний чиновникъ не

може да бѣде адвокатъ, освѣнъ по дѣла на хазната. Нито учителъ като свърши урока си, не може да прави адвокатство. Тука редакцията трѣба да се измѣни.

Грънчаровъ: Относително до туй, което каза г-нъ Кърджиевъ, че чуждитѣ подданици не можтъ да бѣдѣтъ адвокати помежду чужди подданици, имамъ да му възразя, че тука прибавката е именно за това, че когато има сѣдъ или процесъ нѣкой тукашенъ гражданинъ съ чуждъ подданикъ, то ние не можемъ да му наложимъ да вземе повѣренникъ кой да е тукашенъ подданикъ, но той може да вземе когото иска. Ние не можемъ да го задължиме, че непременно трѣба да има адвокатъ чуждъ подданикъ.

Недѣлковичъ: Това предложение съмъ го азъ подписалъ безъ послѣдната прибавка. Слѣдователно щомъ е турена още прибавка, азъ си оттеглявамъ подписътъ.

Тихчевъ: Наистина, думитѣ на г-на Славейкова трѣба да се взематъ въ внимание. Г. Славейковъ каза, че послѣдното предложение за чуждитѣ подданици е умѣстно и че тѣ можтъ да иматъ свои повѣренници чужди подданици; споредъ менъ това не се види умѣстно и законно. Наистина, чуждитѣ подданици се сѣдятъ предъ нашитѣ сѣдилища въ кръга на своитѣ привилегии. Чуждия подданикъ може да вземе повѣренникъ, който е български подданикъ, но той ще защитава интереса на иностранния подданикъ. За това трѣба да се изхвърли онзи членъ, съ който се предоставява право, щото чуждитѣ подданици можтъ да иматъ свои повѣренници. Но повѣренниците трѣба да знаятъ българския языкъ, защото е знайно, че въ нашитѣ сѣдилища се упражнява българския языкъ. И да положимъ, че чуждия подданикъ, който е французинъ напр. и не разбира български, какъ ще се обяснява съ нашитѣ сѣдии? Заради това повѣренниците трѣба да разбиратъ българския языкъ. Наистина горното допълнение е умѣстно и трѣба да се приема а долния параграфъ трѣба да се остави.

Стамболовъ: Кога ще дойде чуждъ подданикъ предъ сѣдилището? — Тогава когато има работа съ български подданици. На такива чловѣци, които се ползватъ отъ правата на привилегитѣ и отъ капитулянтитѣ, можемъ ли да отнемемъ правата на тѣхнитѣ привилегии? — Той може да си вземе адвокатъ който макаръ и по французски да говори, но понеже въ сѣдилищата се употребява българскиятъ языкъ, то ще му каже сѣдията: „ти можешъ да бѣдешъ какъвто и да си подданикъ, но трѣба да говоришъ тукъ български, иначе ние не можемъ да присѣдимъ работата както трѣба, понеже не ти разбираме.“ За това не настоявамъ да остане

прибавката, но ако стои не прѣчи нищо.

Райчо Поповъ: Азъ ще помоля да се прибави, щото онѣзи, които сж повѣренници, да носятъ отъ общината си свидѣтелство за поведение.

Грънчаровъ: Г-нъ Тихчевъ се бои отъ тая прибавка именно за това, че повѣренникъ чуждѣ подданикъ билъ неудобенъ за тая работа, защото не можалъ да говори на официалниятъ языкъ, но въ законътъ е предвидено, че когато единъ дохожда по работата си, може да има преводчикъ. Ако вѣма преводчикъ, нѣма никой да го слуша. —

Славейковъ: Азъ считамъ за достаточнo горнето, защото онова, което желае Нар. Събрание, то се съдържа въ по напрежното. Колкото до онова, че това иде като едно допълнение, това е едно противорѣчие, защото вие нѣма да даваме законъ за чуждитѣ подданици. — За това, както казахъ, считамъ горнето за достаточнo, което може да ни предупреди отъ опасностъ, а долнето може да се пропусне.

М-ръ Цанковъ: Ония представители въ Нар. Събрание, които сж съдии, знаятъ, че въ законътъ се поменува, какъ трѣба да се считатъ чуждитѣ подданици. Като въ другитѣ закони се поменува, че чуждитѣ подданици иматъ изключения, слѣдователно кога се прави законъ за съдилищата, тоже трѣба да има изключения. Защото ако бжде единъ председателъ, както на пр. силистренскитъ и ако има въ законътъ, че повѣренникътъ трѣба да бждатъ българи, тогава ще изисква българскитъ повѣренникъ и за чуждестраннитѣ подданици. Тѣ не ще да заключаватъ, че има изключение въ всичко и че могатъ да иматъ повѣренници отъ тѣхното поданство. Той ще направи тѣй, както се направи и съ Афендопуло и ще забърка работата. Ако приеме Нар. Събр. това предложение, тогава трѣба да приеме и това изключение, особено за такива съдилища, които не разбиратъ твърдѣ добръ работата.

Баларевъ: Тукъ, както се говори, глѣдамъ, че се споменуватъ двѣ думи и казва се: „адвокатъ“ или „повѣренникъ.“ Азъ до колкото зная, повѣренникъ е друго, а адвокатъ е друго. Повѣренникъ може да бжде какъвъ то и да е, и мойтъ най-близний може да бжде повѣренникъ за менъ, ако се съгласи да ме застъпва; а адвокатъ е онзи, който „ex professie“ се занимава съ това. Адвокатъ не може да бжде чуждѣ подданикъ, а повѣренникъ може да бжде всѣкий чловѣкъ. Но колкото за това, че чуждитѣ подданици иматъ привилегии, то азъ знамъ, че иматъ привилегии да се съдятъ въ присѣдството на консула или драгоманина, а други привилегии сж изливни и не трѣба да се приематъ.

Паничерски: Азъ мисля, че не трѣба да различаваме думата повѣренникъ отъ адвокатъ. Въ теоретически смисълъ може да има разлика, но въ прак-

тика е едно и сѣщо. Защото тогава всѣкий може да каже не съмъ адвокатъ, но съмъ повѣренникъ, който защитавамъ дѣлото на моя най-близний. Тогава не ще да бжде никакво запазване отъ онова, отъ което искаме да се предпазимъ.

Тодоровъ: Азъ мисля, че не можемъ да ограничаваме чуждитѣ подданици само на това, че могатъ да се съдятъ въ присѣдството на драгоманитѣ и не можемъ да имъ запрѣтимъ да си взематъ свол повѣренници отъ тѣхната народностъ, защото не трѣба да забравяме, че чуждитѣ подданици иматъ недвижими имущества, за които се съдятъ по нашитѣ съдилища; или расправи между нашитѣ подданици и тѣхнитѣ — пакъ ще се съдятъ при нашитѣ съдилища. За това не можемъ да имъ отрѣчемъ това право, щото да иматъ повѣренници отъ каквато и да била народностъ. Но друго нѣщо е онова, което предлага г-нъ Райчо Поповъ, относително свидѣтелствата отъ общинитѣ. Като виждамъ, че има много нѣщо въ това предложение да се измѣни, за това предлагамъ да се даде на една комисия.

Грънчаровъ: Искамъ да отговоря на г-на Баларева, който прави разлика между адвокатъ и повѣренникъ. Адвокатъ е особено занятие, което се назовава адвокатство; и въ съдѣтъ е всѣкий повѣренникъ на едно лице. За това е все еднакво, само се турятъ двѣ изражения, за да се не мисли, както нѣкои тълкуватъ, че повѣренникъ е друго, а адвокатъ друго. Това е казано въ общъ смисълъ.

Пановъ: Виждамъ, че се стараятъ нѣкои си отъ преждеговорившитѣ да дадатъ извѣстно различие между думитѣ адвокатъ и повѣренникъ. Както е извѣстно, г-да, временнитѣ съдебни правила сж преведени отъ рускитѣ закони. Въ Россия „повѣренникъ“ е служба държавна и повѣренникътъ носятъ особено специално название „повѣренний присяжный“ и отъ това е останало това название въ вр. съдебни правила. Адвокатъ е съвършено свободно занимание — като единъ занаятъ. Адвокатъ може да бжде всѣко едно лице и свободно да практикува своето си занятие, но за да бжде повѣренникъ въ Россия, трѣба извѣстно число години да служи на правителството, за да заслужи правото да бжде такъвъ — „повѣренникъ“. Щото се отнася до теоретическиятъ смисълъ на това, то всѣкий адвокатъ може да бжде повѣренникъ, защото и нему се повѣряватъ дѣла, но всѣкий повѣренникъ не може да бжде адвокатъ на основание на по горѣказанитѣ причини. Освѣнъ това башката на своитѣ дѣла е законенъ повѣренникъ, но никогата не можемъ да го нарѣчемъ адвокатъ, слѣдователно думата адвокатъ е специално название на онѣзи, които се занимаватъ съ защита на процеси независимо и самостоятелно. Заради това азъ както разбирамъ тия думи, така ги исказвамъ предъ Нар.

Събрание съ цѣль, за да бждѣтъ записани въ протоколитѣ за пояснение.

М-ръ Каравеловъ: При всички думи, които се разгбниха, азъ можехъ да разбера едно, че се изисква законъ за адвокати. — (Гласове: да!) Станала е нужда наистина и може би правителството ще го представи, или може да го представи нѣкой отъ депутатитѣ. Сега е на редътъ предложението на г. Грънчарова, което или да го приемемъ или да го отхвърлимъ, но не е умѣстно да се проявяватъ и други въпроси. — Разбира се, че не е достатъчно да бжде единъ повѣренникъ честенъ чловѣкъ и да бжде български подданикъ. Той трѣба да има и диплома, че е свършилъ потребнитѣ науки. Значи, изисква се цѣль законъ въ това отношение, който да опредѣли, какви трѣба да бждѣтъ адвокатитѣ. — Но сега като ни предѣжи едно предложение, то да го приемемъ или да го отхвърлимъ и работата е свършена.

Стамболовъ: Споредъ приетия тукъ редъ, когато остава да се разисква едно предложение, могатъ да ставатъ други предложения за допълнение на това. За това стана едно допълнение отъ г. Райча Попова и отъ моя страна, именно, че всѣкий адвокатъ или повѣренникъ, трѣба да представи въ сждѣтъ свидетелство отъ общината, че е лице честно и отъ неопорочено поведение. Азъ мисля, че преди да се произнесемъ по предложението на г. Грънчарова, то трѣба да видимъ, нужно ли е да се допълни отъ моето предложение, за това трѣба да се пита Нар. Събрание, да ли има 5 души, които да поддържатъ това допълнение? (Има 5 души).

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не желаетъ). Тогава ако нѣма кой да говори, има: 1-о предложението на г. Грънчарова заедно съ добавката за чуждитѣ подданици; послѣ има допълнение отъ г. Стамболова подкрѣпено отъ 5 души. Сега за да не гласоподаваме два пѣти, питамъ: приема ли Нар. Събрание да се даде на гласоподаване предложението на г. Грънчарова заедно съ допълнението на г. Стамболова?

Стамболовъ: Това не е само мое предложение, но е тоже предложение и на г. Райча Попова. (Чете го:) „Всѣкий адвокатъ или повѣренникъ трѣба да представи свидетелство отъ общината, че е лице правоспособно да ходатайствова по чужди дѣла предъ сждѣтъ“.

Райчо Поповъ: Думата „правоспособенъ“ да ли тоже се разумѣва да е честенъ чловѣкъ? — Може единъ да бжде твърдѣ способенъ за адвокатъ, но той не е честенъ.

Стамболовъ: Ако вземемъ ние да тълкуваме думитѣ, тогава ще ги тълкуваме много широко — „правоспособенъ“ е такъвъ чловѣкъ, който нѣма

никакво пятно на себе си и не е билъ нито предъ сждѣлище, нито въ нѣкой калпазанлъжъ.

Предсѣдатель: Азъ мисля, че не трѣба да се повръщаме върху свършени въпроси. Давамъ на гласоподаване предложението на г. Грънчарова заедно съ допълнението на г. Стамболова и съ прибавката за чуждитѣ подданици. Приема ли Нар. Събрание предложението на г. Грънчарова заедно съ допълнението за чуждитѣ подданици и съ предложението на г. Стамболова? (Приема се). Който не приема да си дигне ржката. (Никой).

Михайловски: Искамъ думата.

Предсѣд.: Това се вече прие.

Михайловски: Какво се прие? Прие ли се за разискването? Има депутати, които си задържаха ръчътъ, когато има да стане разискване. —

Предсѣд.: Свърши се вече.

Михайловски: Тогава когато искаме да разискваме, вие ни спирате думата.

Единъ Гласъ: Да се прочете още единъ пѣтъ.

Стамболовъ: (Чете цѣлото предложение.)

Михайловски: Ще ли да разискваме сега?

Предсѣд.: Това се вече прие.

Михайловски: Едно разяснение имамъ да кажа.

Пановъ: Отъ общото четение на предложението, вижда ми се една странностъ именно тамъ, гдѣто се казва, че се „исключаватъ чиновницитѣ отъ сждебното вѣдомство“. Това исключение непосредствено слѣдва слѣдъ исчисленията на такива хора, които не сж правоспособни. Ще каже, че чиновници, само да не сж отъ сждебно вѣдомство, могатъ да бждѣтъ и не правоспособни, на да зацницаватъ дѣла. (Гласове: не е така).

Предсѣд.: Ние не можемъ да се повръщаме.

Стамболовъ: Ако желаетъ Събранието пакъ да говори върху този въпросъ, който е вече свършенъ, то е друго. Тукъ стана най напредъ запитване отъ Отца Иконома, кога ще ставатъ генерални дебати върху този въпросъ и каза се, че приетийтъ редъ е така, когато влѣзе едно предложение въ Събранието, то трѣба да се пита Събранието, ще ли го разисква или не. Бюрото като се водеше отъ това, питане, желаетъ ли Нар. Събрание да стане разискване и Събранието отговори, че желаетъ да стане. Станаха разисквания, предложения и допълнения. Гласоподава се и подиръ това пакъ нѣкои г-да искатъ да говорятъ. (Шумъ).

Предсѣд.: Не давамъ никому дума.

Ненко Храновъ: Азъ желая да направя едно запитване на г-нѣ Министра на Правосъдието. (Гласове: на трубуната. Ненко Храновъ отива на трибуната.)

М-ръ Каравеловъ: Азъ не знамъ какво ще бж-

де съ запитванията, когато всеки депутат всеки ден и час става да запитва, без да каже един или два дена по напред, до кой Министър и за какво ще да пита. Так ва нѣщо трѣба да стане преди да се интерпелира.

Михайловски: Ние щѣхме да разискваме и азъ питамъ, на какво основание общината ще да дава дипломи на адвокатитѣ? А думата честни е много еластична. Ако общината не му даде свидѣтелство, тогава той може да тегли общината на сждѣ, като каже: докажи ми защо ми недаванѣ свидѣтелство. Азъ мисли, че това още ще се разисква.

Тодоровъ: Въ отговоръ на г-на Министра Каравелова мож да му напомня 97 чл. отъ Конституцията, споредъ който депутатитѣ иматъ право да запитватъ Министритѣ и Министритѣ сж длѣжни да имъ отговарятъ. Но ако не сж приготвени, тогава можтъ послѣ нѣкой денъ да отговорятъ.

Г-ръ Каравеловъ: Всекий, който иска да запитва, трѣба да предложи въпросъ, че ще запитва върху това и това, и върху тая и тая работа. Ако е приготвенъ Министритѣ, ще му отговори ако ли не е готовъ, ще отговори другъ пѣтъ. А тукъ депутатитѣ правятъ вѣчно запитвания.

Ненко Храновъ: Г-да! Азъ казахъ, че имамъ да направя едно запитване до г-на Министра на Правосъдието. Моето запитване, което ще да отпраща до г-на Министра, е слѣдующето, а именно:

1) като какво мисли г-нъ Мин. да направи по съдебната частъ за напредъ за поправянieto на днешното жалостно положение и за искореняването на днешний хаосъ, който слѣдва на много мѣста по сждилищата въ Княжеството ни;

2) послѣ като какво е мислилъ г-нъ Министръ, когато е назначавалъ за председателъ на кюстендилскій окр. сждѣ едно лице, което единъ пѣтъ вече е злоупотрѣбило и дадено подъ сждѣ; и да ли е знаелъ г-нъ Министръ, че г-нъ Грънчаровъ е подсждимъ или не, и ако е знаелъ, то по какви съображения го е назначилъ пакъ на служба и то на такава деликатна и важна служба, съ която му е дадена въ рѣцѣтъ сждбата на 12,000 души народъ да управлява? Но тежко и горко на оня народъ, който се управлява отъ такъвъ сждѣ;

3) азъ казахъ, г-да, че по нѣкои мѣста въ сждилищата слѣдва хаосъ и за доказателство на това ще приведа само единъ фактъ, който ще бжде достаточенъ да си представятъ г-да представители ясно понятие за нашитѣ сждилища и ще питамъ г-на Министра, като Министръ на Правосъдието, да ми каже: на основание на кой законъ, на основание на коя статия или членъ отъ съществуващитѣ закони въ Княжеството ни може единъ сждия, или по добръ да кажа единъ председателъ на единъ

окр. сждѣ отъ сегашното устройство, да не припознава извършенитѣ законни дѣла отъ закрититѣ бивши окр. сждилища? Но да бжде по ясно и да ме разберете по добръ, г-да, азъ ще разясня подробно работата.

Знаеме, г-да, всички, че въ миналата сессия на Нар. Събрание се прие и одобри единъ законъ за устройството на сждилищата въ България, вслѣдствие на който законъ числото на сждилищата се смали и остатѣка се закриха, като същевременно на тѣхнитѣ мѣста се образуваха единъ видъ сждилища подъ название „мирови сждии“. Извѣстно е, г-да, че всичкитѣ дѣла свършени и рѣшени въ тѣзи окр. сждилища, които по закона се закриха, трѣбаше да се пренасятъ въ оня окр. сждѣ, подъ вѣдомството на когото се впада, както и висящитѣ дѣла, които сж постѣпили, а не сж разглѣдвани, които по особена вѣдомость съгласно съ инструкциитѣ изработени отъ Министерството на Правосъдието и по подсждността си трѣбаше да се разпредѣлятъ тѣй щото отъ 1000 фр. по горѣ искъ да останатъ въ окр. сждѣ, въ който сж се слѣли закрититѣ окрѣжни сждове, а по горѣ отъ 1000 фр. да се испращатъ на подвѣдомственитѣ окрѣжни и мирови сждове. Слѣдователно като е тѣй нѣма съмнѣние, че това трѣбаше да стане и въ кюст. окр. сждѣ, който по новото устройство остана и въ когото се слѣха закрититѣ сждилища отъ Радомиръ и Дубница.

Сега питамъ г-на Министра, да ли е станало това законно изпълнение. Но съмнявамъ се, г-да, и зная, че не е станало още, а знайно е, че още заедно съ другитѣ рѣшени граждански и уголовни дѣла пренесени отъ рад. окр. сждѣ както и отъ дубничкѣй е имало и има още и сегашного, но нѣма кой да ги разглѣда, а сж захвърлени въ едно кюше въ канцелярията на кюст. окр. сждѣ, гдѣто си стоятъ и до днесъ, а хората чакатъ по нѣкой денъ, стоятъ, харчатъ, даватъ прошения на ново, за които сж вече платили единъ пѣтъ съдебно мито (ресимъ) и за призовки даватъ прошения, казватъ на председателъ за разглѣждане дѣлата имъ, но председателъ на това не е обърналъ никакво внимание;

4) има и много дѣла по продажба за извършване на актове, както азъ знамъ, като бивши при тогавашний радом. окр. сждѣ членъ нотариусъ, по причина не зная на много работи ли или по нѣкоя друга причина не издаваше и не е издалъ почти нито единъ актъ за недвижимо имущество, а само приемане исповѣдь на продажбата, събиране слѣдующитѣ берии за крѣпостно мито, за актове мито и т. н. и даване слѣдующата квитанция, съставляваше протоколъ, а издаването на акта оставаше за когато успѣе да го издаде. Въ такъвъ случай всич-

китѣ дѣла постъпили въ рад. окр. сѣдѣ, на които всичко е свършено, само издаването на акта да свърши и нищо повече. А сега какво прави и какъ постъпва председателътъ на кюст. окр. сѣдѣ съ тѣхъ? Ето какво, г-да. Казва на хората или на купувачитѣ, които сж заплатили още отдавна на продавателитѣ турци, които тоже отдавна сж се изселили изъ Княжеството, идете казва и намѣрете оня, на когото сте заплатили и си търсете отъ него актъ. Азъ, казва председателътъ, не припознавамъ тѣзи дѣла. И хората сж принудени тѣй, щото да идатъ въ турско и да търсятъ продавателитѣ турци, които сж си отишли преди една двѣ години, за да имъ не повѣдатъ предъ г-на председатели на кюст. окр. сѣдѣ Грънчарова изново и да му плащатъ крѣпостно и актово мито (ресимъ) на ново, та тогава да имъ издаде актове. И още казва на хората: идете и намѣрете оня сѣдия или членъ, който ви е взелъ ресимъ, той да ви издаде актъ.

Сега кажете, г-да представители, това не е ли противъ закона, не е ли произволъ на г-на Грънчарова да идатъ хората да търсятъ оня сѣдия или членъ нотариусъ, които сж вече отдавна отчислени отъ служба и Богъ знае, гдѣ сж, а сега да идатъ хората да търсятъ отчисленитѣ сѣдии, за да имъ издаватъ актове и то по заповѣдъ на г-на Грънчарова:

5) И друго пакъ повтарямъ: дѣлата, които по подсѣждността си подлѣжатъ да се вържатъ на мировий сѣдия въ Радомиръ и до днесъ не сж вържати, а той самъ (председателя) ги разгѣжда и то въ 3 мѣсеци едно дѣло назначаватъ и вопреки закона, което не подлѣжи на окр. сѣдѣ, а е за мир. сѣдия.

Сега като свършихъ г-да моето разяснение, азъ повтарямъ, че настоявамъ да ми даде обяснения за това г-нъ М-ръ на Правосѣднето и тогава Нар. Събр. нека се произнесе.

М-ръ Стояновъ: Каза се въ началото, че когато стане запитването може да се даде отговоръ веднага, но може да стане нужда да се пригответи Министерътъ за отговоръ, когато потрѣба да се събератъ нѣкои свѣдѣния. Азъ съ колкото внимание и да слѣдвахъ интересното запитване на г. депутата Ненка Хранова, признавамъ се, че не можахъ въ сѣщность да видя върху какво иска той разяснение. Цѣлъ редъ фактове той изложи, които се отнасятъ до извѣстенъ редъ на сѣдебенъ порядѣкъ. Правилни или неправилни, за това има степени на сѣдилищата и единъ сѣдия не е непогрѣшимъ по незнание или по злоупотрѣбление. За това пакъ има

апелация и върховно сѣдилище. Но, г. запитвачътъ мисли да стане сѣдия и да расправя, какъ да сѣди окружното сѣдилище распиритѣ, а именно въ Кюстендилъ какъ се е сѣдило. Но напредъ той каза, че сѣдилищата били хаосъ и какво трѣба да се направи съ тѣхъ. Азъ мисля, че сѣдилищата въ каквото състояние и да сж, разумѣва се, че не можемъ да се хвалимъ предъ свѣта, че сж Богъ знае какви свършени, но именно това ни е задачата, да направимъ колкото е възможно онова, което трѣба за улучението имъ. Всичко, което можеше да се направи до сега, бѣше направено, а което за напредъ, вървамъ, че всичко постепенно ще се поправи. Цѣло сѣдебно устройство, което е било по напредъ, въ това кратко време се преобразува. Ние сега влизаме въ това ново сѣдебно устройство и това трѣба да се взема въ внимание. Каза се още, че председателътъ на сѣдилището билъ подсѣдимъ; ако запитването е за това, то е другъ въпросъ; и като фактоветѣ сж много, азъ ще помоля г-на запитвача да изложи писмено запитването си, за да му отговоря.

Н. Храновъ: Азъ до колкото разбрахъ, г-нъ Министеръ не проумѣ всичко и заради това, азъ ще му го изложя писмено.

Предсѣд.: Тогава писмено ще го дадете на бюрото.

Грънчаровъ: Г-нъ запитвачъ доказа, че господство му нищо не знае за какво говори. Туй се отнася до реда за приемане и за разгѣждане на дѣлата. Азъ искамъ да дамъ обяснения за това, ако Нар. Събрание ми позволи въ идущето заседание, като сега времето е късно. Когато прави челоуѣкъ запитване, трѣба да знае за какво да говори.

Стамболовъ: Менѣ се струва, че е твърдѣ неприятно и неделикатно отъ страна на запитвача, ако се напада единъ членъ, който се намира въ камарата. Но това е една случайност и необходимостъ, която произлиза отъ състава на нашето Събрание. Тука се намираме като депутати и ако да ме нападне като депутатъ, азъ бихъ му отговорилъ, както прилича. Но въ сѣщото време тука има хора, длѣжностни лица, защото така ни налага избира телния законъ; и това е необходимо при развитието на нашия народъ, да бѣдѣтъ и чиновницитѣ въ нашата камара. За туй г. Грънчаровъ при всичко, че е обиденъ отъ запитването на г. Хранова, когато Министерътъ ще отговаря, тогава може и той да даде отговоръ, защото той не е обиденъ като

депутатъ, но като длъжностно лице.

Предсѣд.: Желаетъ ли Нар. Събрание въ срѣда или утрѣ да се съберемъ?

(Едни гласове: утрѣ; други: въ срѣда.) Тогава въ срѣда ще се съберемъ и на дневенъ редъ е:

закона за организацията за санитарното управление въ България.

Засѣданието се закрива.

(Конецъ 5 часа 15 минути).

Предсѣдатель: **П. Р. Славейковъ.**

Подпредсѣдатели: { **Н. Сукнаровъ.**
С. Стамболовъ.

Секретари: { **Ив. Даневъ.**
Хр. Баларевъ.
В. П. Золотовъ.
К. Коевъ.

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.